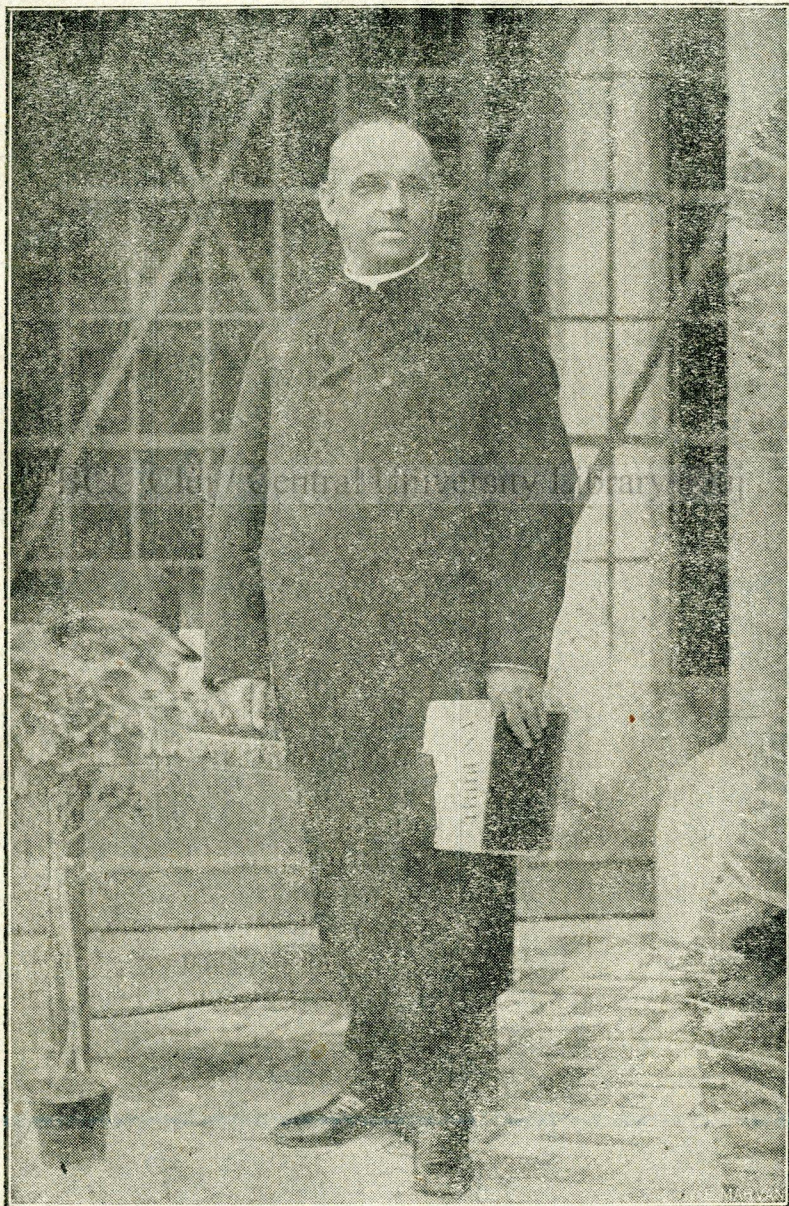

AFIRMAREA

AN I.

IUNIE—IULIE 1936.

No. 4-5.

Dr. Vasile Lucaciu
1852-1922.

A F I R M A R E A

APARE LUNAR

AN I.

IUNIE—IULIE 1936

No. 4—5

REDACTORI: CONST. GH. POPESCU și OCTAVIAN RULEANU.

SUMAR:

- CONST. GH. POPESCU: Spicuiți din viața neînfricatului animator și luptător Dr. Vasile Lucaciu.
- LUCIAN BRETAN: Memoria lui Vasile Lucaciu, îndemn la fapte, nu proslăvire prin vorbe.
- IOAN LUCA: Vasile Lucaciu aprig luptător al unirii naționale.
- I. N. NICOLESCU-DOMNEȘTI: Vasile Lucaciu și recunoașterea personalității sale de către Unguri.
- D. HINOVEANU: Răsărit (versuri).
- GAVRIL BARBUL: Din luptele sătmărenilor (documente).
- PETRU ȚIUCRA-PRIBEAGUL: Vechimea elementului românesc din Sătmăr în baza numelor de persoane. (continuare).
- GAVRIL SOLOMON: Intre conștiință și datorie.

INCREȘTĂRI

PROBLEME, — *Petru Manoliu*: Maxim Gorki. — *Const. Gh. Popescu*: Intre ministrul școalelor și învățătorii țării. — *Gh. Tereh*: Gravurele pictorului Nicolae Brana. — DĂRI DE SEAMĂ. — *Cărți*. — *Oct. Ruleanu*: „Carmen Saeculare” de Cezar Petrescu, „Țară Bună” de I. Peltz, „Izvorul alb” de M. Sadoveanu. — *Const. Gh. Popescu*: „Luminile satului” de D. Stănoiu, „Femeia sângelui meu” de M. Celarianu, „Maria Stuart” de Șt. Zweig, „Teze și Antiteze” de Camil Petrescu. — RĂBOJ. — *Const. Gh. Popescu*: Constantin Stere. *Octavian Ruleanu*: Chemare la evadare în natură, Senzul unei excursii.

AFIRMAREA

SPICUIRI DIN VIAȚA NEINFRICATULUI ANIMATOR ȘI LUPTĂTOR Dr. VASILE LUCACIU

DE CONST. GH. POPESCU

În iarna anului 1852 în noaptea de 28 spre 29 Ianuarie Iuliana Lucaciu a lui Tăutu soția cantorului învățător Mihai Lucaciu din Apa — comună în județ lângă Seini la jumătatea drumului dintre Sătmar și Baia-Mare — a născut un fecior pe care părinții în bucuria lor l-au botezat la cele creștinești cu numele de Vasile.

Reprezentantul de mai târziu »al perioadei eroice din politica Ardealului« a urmat școala primară și liceul la Baia-Mare unde, pentru vrednicia lui, învățătorul Mihai Lucaciu fusese mutat. — (Unca a firmă că clasa VI. liceu ar fi făcut-o la Oradea, iar »Pallas Nagy Lexikon« arată că liceul l-ar fi terminat în Sătmar).

După maturitate e trimis la Roma la institutul »Propaganda Fide«, de către episcopul Gherlei Ioan Vancea, să studieze teologia. Cei șase ani de ședere și de studii în Roma i-au ajutat să se întoarcă acasă doctor în teologie și filosofie, pentru a fi în 1874, după căsătoria cu Paulina Serbac, hirononit de preot în Sâncraiu — Sălaj.

Patru ani mai târziu, în 1878, îl găsim numit profesor de religie, de limba și literatura română la liceul — azi M. Eminescu — din Sătmar.

Fire de luptător, concretiza-

re rezumativă a societății epocii, Vasile Lucaciu pășește hotărît în arena luptelor pentru *ideia Unirii* cu ocazia sfințirii bisericii din *Valea Vinului* — în județ — în 11 Sept. 1881. Un an mai târziu, împreună cu soția-i vrednică și înțelegătoare, Paulina, se înscrie de membru în »Asociația Transilvană«, fapt consemnat în următorul »Procesu-Verbal« luat în ședința a II-a a adunării generale a XXI. a asociațiunii transilvane pentru *Literatura română și cultura poporului român* ținută în 28 August s. n. 1882 în orașului *Desiu* (Dej). Președinte ss. *Iacob Pologa*. Notar ss. *dr. D. P. Barcănu*.

»20) Comisiunea de înscriere de membri noi raportează prin raportului său *Alex. Bogdan* ca a încasat încă suma de 25 florini anumiți:

b) *de la membri noi: dr. Vasile Lucaciu preot în Satu-Mare și Dna Paulina Lucaciu preoteasă în Satu-Mare...*

Spre plăcută știință proclamându-se de membri ordinari dd. Ioan Todoreanu, dr. Vasile Lucaciu, dna Paulina Lucaciu și Gherasim Domide«...

»Predestinat să concentreze în sufletul lui aspirațiile publice« acest pasionat temperament, maestru în mânăirea condeiului și meșter în ale ora-

toriei, începe a fi prigonit, acuzat de rebeliune deținut și destituit pentru că după dure-roase șicanări să i se constatăe înșfârșit corectitudinea și justificarea aiudurilor. Reintegrat, guvernul în intenția de a-l depărta de centrele românești și ca o satisfacție în urma dreptății constatate lui, îl numește, în Iulie 1885, profesor în *Losonez*, ținut în nordul Ungariei — azi aparținător *Cehoslovaciei* — cu populație slovacă și ungară. Lucaciu însă, »născut și crescut în sânul acestui popor, încălțat a-l iubi, cunoscându-i trecutul și prevăzându-i viitorul, sunt mândru, că-i sunt fiu iubitor, văzându-l suferind în lanțuri de robie, dator mă simt a mă jertfi pentru el«, (V. Lucaciu). refuză această numire, iar în convorbirea-i telefonică avută cu ministrul cultelor *Trefort*, care voia să-l ademenească, îi răspunde: »Vreau să fiu cavaler față de bunăvoința ce mi se arată prin promovare și așa voiu primi denumirea, proformă, în: să voiu abzice imediat de stațiunea la care voiu fi denumit și declar înaintea *Excelenței Tale* că înaltul guvern maghiar nu dispune de atâtea milioane ca să-mi las eu poporul meu românesc«.

Faima începe să-i pătrundă tot mai insistent printre româ-

nii din toate ungherile satelor. Refuzul postului oferit, în urma desistării d-n Sătmar, l-ar fi lăsat pe drumuri dacă n'ar fi fost numit în August acelaș an — 1885 — de preot în parohia Șişeștiilor, comună în județ la vreo 4—5 km. de Baia Sprie, cu biserică, după însemnările Cirilice descoperite de Lucaciu însăși, de prin anul 1043.

Convins că poporul românesc »după atâtea veacuri de adormire, de amorțea, de sclavie... numai religiozitatea și patriotismul îl vor mântui«, Lucaciu se apucă să zidească cu oamenii sa ului, entusiasmați că-l au preot, biserică — după planurile făcute de ei însuși, ajutat fiind la aceasta și de protopopul Alexiu Eerinde d-n Seini. Activitatea-i românească în Șişești i-e boicotată și uneltită de maghiari, cari în cele d-n urmă îl acuză de nepatriot și-l întemaitează două luni în Sătmar — pe locul unde azi e imposantul hotel Dacia — pe atunci o închisoare o diară și umedă din care Lucaciu s'a ales cu o serioasă boală de ochi și de care a fost nevoit să se trateze cu bani strânși prin colectă publică.

Biserica din Șişești, cu o cheltuială de de 33443 forini dintre cari 13556 puși de Lucaciu personal, se termină, iar în 27 August 1880 la ziua sfințirii, se desvelesc două plăci comemorative — consecvente e dinței că prin religie și patriotism va învinge — cu următoarele inscripții:

Prima: »Intru onoarea adormirii Preacuratei fecioare«. 21. August 1890.

A doua: A. M. D. G. Ex voto Pro S. Unione Omnium Romanorum. B. P. O. R. Sinceniensis posuit A. D. — MDCCCXC.

Din cuvântarea lui Lucaciu la această înălțătoare sărbătoare românească desprindem;

»Zidirea aceasta nu este o simplă clădire de piatră pe piatră, ci este intruparea unei idei, a unui ideal, care pe cerul vieții mele strălucește ca un soare, culminând cu razele

sale trecutului, prezentul și viitorul neamuui iubit...» Ce ne-a lăsat istoria, ce ne-au transmis părinții noștri, ce ne-au cântat poeții, ce doresc toți sufletele de român: născărea, ferocitatea, sânta unire a tuturor Românilor să fie simbolizată în această măreață biserică; unire în cugete, unire în simțiri, unire în religune...» Această idee este gravată pe tablă de marmură pe care acum o desvelim, ca să vestească generațiilor prezente și viitoare să spere în Românul, la ce reabie să ni-uiască, care este cuimea aspirațiilor sale pe acest pământ.

... »Eu sper că vor veni timpuri mai ferice, sper că martirii noștri, suferințele noastre vor expia păcatele acestui popor și liberi și uniți vom putea parcurge calea vieții nouă predestinate, cu glorie în cultura, în sfințenia caracterului Român.

Puternica manifestare românească deslănțită cu această ocazie a deschis ochii ungherilor cari supraveghindu-l mai îndeaproape și momindu-i partizanii îl fac să exclame:

»Românul, ar fi el în stare să facă și mai mult dar e stăpânit de 2 rele: desbinarea religioasă și corupțiunea politică.

De naționalizarea, pornită de unghuri cu furie, dar lipsită de tact, a prins în multe părți. Prin satele noastre și în special în ținuturile megieșe Băi Măi și împrejurimilor n'a putut da rod datorită muncii pe severitate și de neatențat a acestui îndrăzneț și vrednic preot dr. Vasile Lucaciu. Unde intenționau ori deschideau Ungurii vreo școală de-a lor de stat, acolo era și Lucaciu cu școala confesională. Povestesc bătrâni cum împărția popa cărți celor cu oarecare știință numai pentru un »Tatăl nostru«.

Amestecul său în tot ce era românesc, tendința lui de a solidariza conaționali întru tiumful ideilor românești, i-au adus pe deoparte, de la ai săi apoteozarea, pe de altă par-

te, dela Unguri, hula și ură criminală.

În vestita mișcare din 1892, »Memorandul«, îl găsim semnat în calitate de secretar-general, alături de dr. Ioan Tașiu președinte, George Iop de Băse și vicepreședinte, Eugen Lrote vicepreședinte și Septimiu Albini secretar.

Pedepsiți, împreună cu ceilalți semnatari, pentru că au îndrăsnit să treacă peste »gubernul maghiar care se simțit lovit în dreptul său de stat ungar«, adresând plângerea deadrept al suveranului din Viena și nu regelui Ungariei, dr. Vasile Lucaciu, având de apărător un sârb dr. Stefanovici Mio, este condamnat prin sentința dată în tribunalul reduta din Cluj — azi clădirea ce cului mii ar — în 7 Mai 1894 la 5 ani temniță. Închis la Seghedin așteaptă cu ființa sus, d-r cu inimă strânsă de durerea celorlalți, da a ispășirii pentru a-și relua cu și mai multă expansiune menirea de aprig luminător și îndărătic luptător.

Intervenția regelui Carol I. la Francisc Iosif la Schönbrunn aduce după sine grațierea.

Lucaciu refuză semnarea cererii și părăsirea închisorii. În 1895, în panica guvernului, memorandumștii sunt scoși din închisoare mai mult cu forța.

Neînfricat, Lucaciu cutreeră sate încurajând poporul la păstrarea credinței, limbii și obiceiurilor, ținând o continuă și insistență legătură cu bărbăți iluștri și amatori de »cincolo«, bișuind în aceșt timp în gazele tendințele nefaste și odioase ale Ungurilor.

Ales deputat — între 906—910 — în circumscripția Beiușului prin sprijinul martirului dr. I. Ciordaș, susține cu entusiasm mișcările naționale românești de pretutindeni.

Ființarea la Deb ețin a episcopiei copieii Hajdudorogului — intențiune de a se introduce în bisericile românești limba maghiară — îl intristează și îl întărește. În fruntea unei adunări la Odoreu — aci la 4 km. de Sătmarul nostru nerecunoscut în deajuns — el face la 2

Septembrie 1912 o »expunere a drepturilor bisericești câștigate prin Unirea de la 1700«, — care cuprinde printre altele și următoarele: »In lupta de apă rare ce am întreprins, stăm pe temeiul drepturilor noastre garantate prin acte publice. Călcarea acestor drepturi înseamnă călcarea bisericeii însăși iar așa aduce cu sine turburarea conștiinței noastre religioase, înseamnă provocarea unei lupte a unui războiu nesfârșit pentru apărarea bisericeii și a credinței strămoșești și a culturii noastre religioase naționale.

Drepturile, limba națională, legea strămoșească cui nu le lăsăm și restângem orice atac împotriva lor precum declarăm și aceea că nu ne lăsăm una cu viața prada uneltirilor politice ale unor atești și francmasoni cari vreau să facă din religie unelă politică pentru scopurile lor mârșave și condamnate de toată lumea cultă. Protestele noastre să le înaintăm la tronul imperial Regal precum și la cel Papa să le arătăm că înființarea Episcopiei celei noi nu se poate face și că vii nu vom suferi să fim desmembrați din legăturile firești și canonice în care suntem și ne aflăm cu diocезele noastre române și cu provincia noastră metropolitană de Alba Iulia și Făgăraș. Asta cere de la noi simțul de dreapta și patriotismul nefățarnit trecum și alipirea nestrămunață către legea și limba noastră națională.

Atitudinea sa fermă, amenințătoare și demnă fac ca un război în contra-i să crească, iar uneltirile să ia proporții. Episcopul Szabo sesizându-se îl suspendă pe motiv că nu-și vede de biserica și de treburile parohiei. Protestul locuitorilor din Șişești, Ungurași, Dănești etc. precum și energica intervenție la Roma și ese pe episcopul Szabo să-și dea seama de netemeinicia gestului ca astfel Lucaciu să fie repus în locul său. Nu stă însă mult, căci nori grei amenință Euro-

pa. 1914 îl face, îl fortează, să treacă în vechiul regat pentru ca arătând conducătorilor românilor de »dincolo« nedreptățile îndurate de transilvăneni să deerm. ne un curent în contra Austro-Ungariei,

»Alături de Nicolae Filipescu, în ale căui cuvinte de grănit se săpau adămurile de răsuță ale vechilor boeri români, alături de Delavrancea, trubadurul înforat al cântecului nostru de biruință alături, de fermecătorul verb al lui T. A. K. e. Ionescu și impletiturile de fulgere ale lui I. Colae Iorga, părintele Lucaciu aducea prestigiul suferinței și invocările de prooroc din Biblie«, (Oct. Goga: V. Lucaciu — Mustul care fierbe, pag.) pentru a sili intrarea în războiu în contra Austro-Ungariei. Satisfăcut de hotărârea regelui Ferdinand și de acțiunea armatelor române, Vasile Lucaciu împreună cu Vasile Stoica și Ioan Moța ia drumul streinății pentru a întări curentul favorabil desrobirii românilor.

În America vizitând centreele românești, unde e primit cu entuziasm și înțelegere, formează legiuni de voluntari cari să lupte alături de aliați în contra dușmanilor milenari și neonra Cermaniei.

Sfârșitul războiului îl îndeamnă să părăsească America, unde în ultimul timp fusese numit chiar și preot, pentru a putea lua parte la conferința păcii. Și ia această parte plătind și apărând cu toată ardoarea sufletului său, înțelegător al momentului, ideea uni-

Intors în Ardealul iubit și sfânt, îl găsim, la început imediat, membru în Consiliul dirigent, și deputat Sătmărean alături de mareșalul Averescu. În 1920 e diacon nou preot sătmărean în orașul nostru unde se recrează evocându și neazurile în satisfacția visului împlinit.

Durerile înăbușitoare și d. s. trugătoare, luptele îndărătnice, umezeala temnițelor i au zdruncinat sănătatea așa că bucuria și satisfacția visului milenar n'au ținut prea mult.

În 1922 în ziua de 28 Decembrie, moartea necruțătoare l-a răpit din modesta-i cameră închiriată în bulevardul regelui Ferdinand din Sătmăreul nostru românesc. În sicriul său, transportat cu multă jale de toate inimile românești la locul de odihnă veșnică amenajat dar uitat în Șeșești, s'au închis suferințele unui popor care l-a adorat, dar care nu întotdeauna l-a știut înțeleg și urma.

MEMORIA LUI VASILE LUCACIU INDEMN LA FAPTE NU PROSLĂVIRE PRIN VORBE

de LUCIAN BRETAN

A scrie pe merit despre „Leul de la Șişești“ este — socot — una dintre cele mai dificile chestiuni în viața de azi, de mâine și poate încă lungă vreme până ce nu se va găsi un demn urmaș care să-i descrie într-o operă complexă totată viața sa plină de sbucium și lupte date cu abnegație pentru Națiune!

Ce este oare mai ușor, decât a înșira câteva fraze bombastice, înflorite, care să curgă bubuitoare spre a se risipi pe urmă ca un balon de săpun în

neant la prima adiere a aerului? Toate aceste pot fi frumoase și copleșitoare, însă pentru scopul pe care ar trebui să îl urmărească aceasta națiune încheată într-un mănunchiu, fără de nici un folos. Căci examinând mai de aproape chestiunea, nu găsim oare că Dr. Vasile Lucaciu și mulți alții eroi ai neamului, contemporani sau predecesori Lui sunt poate și prea mult proslăviți și elogiați la toate răspântiile și din toate prilejurile fie de cei chemați, fie de cei nechemăți?

Numele său este pomenit foarte des. Câte societăți și instituții de toate categoriile nu-i poartă gloriosu-i nume spre norocul și fala lor.

Da! Vasile Lucaciu precum și Horea, Cloșca, Crișan sau Avram Iancu, dimpreună cu cei optsutemii de morți din războiul de întregire a Neamului sunt pomeniți mereu. Atât! **Pomeniți dar nu urmați în faptele lor!** Căci, faptele lor, patriotismul lor limpede și creator, înțelegător dar intrasigent sunt date uitării. De urmat sunt urmații alții, importați de prin alte țări streine cari, atât ei cât și învoățaturile lor, sunt de neînțeles pentru Națiunea Română și sunt deadreptul dușmănoase. Aceștia sunt zeificați de mici și mari, de tineri și bătrâni, ba chiar și de contemporanii și tovarășii de luptă și de suferință a marelui Vasile Lucaciu, în timp ce mormântul său este lăsat uitării, părăginei și totalei prăbușiri.

Adevărul este, că Vasile Lucaciu nu s-a jertfit pentru națiune spre a fi proslăvit numai, ci pentru a fi **urmat**. Dar tot atât de adevărat este, că lupta lui pare a fi neînțeleasă azi atât de generațiile trecutului, de contemporanii și pritenii săi, cât și mai ales de generațiile tinere. Bătrâni și tineri, savanți, politicieni și mediocirități supărătoare nu se ocupă azi nici da viața, nici de faptele lui Vasile Lucaciu pentru a răspândi focul sacru al celui mai veritabil și puritan naționalism și patriotism românesc, care a luat naștere pe vatra neamului din care a răsărit schînteia care a în flăcărât pe atâți alți eroi de talia unui Vasile Lucaciu, ci caută idealuri streine, alți idoli, pe cari să-i urmeze și să-i imite.

Oare viața lui Dr. Vasile Lucaciu nu ne-ar putea servi nouă tot atâtea învățăminte de înaltă morală creștină, iubire de patrie și neam și legea strămoșească până la sacrificare de sine, câte ne-ar putea procura sau ni o

procură azi învățămintele și pilda altor oameni de neam strein? Lupta sa și a altor contemporani sau înaintași ai săi să nu ne poată servi de nici o pildă, în special acolo unde ei la timpul lor erau inegalabili și de neîntrecut: **naționalismul neînduplecat și patriotismul înflăcărât!**?

Reculegându-ne deci, să ne punem întrebarea firească și îngri jorătoare totodată: „Oare pentru aceste a trăit, s-a luptat și a murit Marele Vasile Lucaciu ca să ne vadă închinători altarelor streine, idoliilor streini și să ne sfășiem în oarbă neunire, azi, după ce am devenit un neam și o singură țară!”

Nu! Viața lui și pildele sale pe care ni le-a servit într-o destul de lungă viață de om, ne spun cu totul altceva: El, mai ales azi, ne strigă din mormântul său neglijat și aproape părăsit dela Sișești:

„Români! Deșteptați-Vă și să mă urmați!”

În vămășagul revizionist de azi când însăși ființa noastră ca stat este pusă în joc, ce poate fi mai mare și mai suprem, decât unirea forțelor într-o luptă încordată pentru salvarea prestigiului acestui neam și pentru salvarea prestigiului atâtor eroi cari s-au jertfit pentru națiunea lor și urmarea vieții pilduitoare a acestor eroi, pe cari neamul nostru îi are cu prisosință ca nici unul altul din lume și dintre cari unul care este și gloria județului nostru: **Vasile Lucaciu!** Așa dar: nu proslăvire prin vorbe goale și umflate, ci urmarea prin fapte i se cu vine lui!

*

Dr. Vasile Lucaciu nu a fost numai preot, profesor de religie, luptător național și mare politician, dar totodată și un adevărat om de știință. El în exercițiul funcțiunii sale de profesor de liceu, a avut lucrări filosofice de mare preț, atât pentru vremurile sale, cât și pentru posteritate, mai ales

în ce privește valoarea lor istorică de azi. De aceea reproducem aci coperta unei cărți de studii liceale; azi în păstrarea fostului său secretar personal, dl preot român unit Sigismund Lenghel dela Baia Mare.

Aceasta carte are pe copertă următoarea inscripțiune pe care o dăm întregă:

„INSTITUTIUNI FILOSOFICE pe lucrate de Dr. Vasiliu Lucaciu profesoriu de religiunea Gr. Catolică și de limba și literatura română la Gimnasiului Sup. Cat în Satu-Mare. Cartea III. Filosofia Morale. Satu-Mare Tipografia Libera 1884.

Cartea aceasta, precum rezultă și din din textul de mai sus, este împărțită în mai multe fascicule. Fascicolul sau volumul III, cel avem este man. Trebuie să fi fost o lucrare mai puternică fiindcă volumul III a cărui titlu îl reproducem aci, începe la pagina 803 și la pagina 880 încă nu este terminat.

Durere că de aci încolo lipsesc filele, asfel că nu cunoaștem nici extensiunea acestui volum și nici dacă cartea a mai avut contiunare și în alte volume și câte a avut într-adevăr. Cartea e scrisă, bineînțeles, cu ortografia veche, într-un limbaj al școlii latinești care ru se deosebește mult de cel vorbit azi în special de pătura intelectuală mijlocie.

Din zi în zi scade numărul acelor figuri venerabile cari în vremurile de demult, au avut, sub orice formă, vreo relațiune fie de prietenie, fie de tovarăș de muncă cu marele Dr. Vasile Lucaciu.

Una dintre aceste figuri — zice-mu-le — „din bătrâni” este și fostul secretar personal al „Leului dela Sișești”, preotul român unit de Baia Mare, Dl. Sigismund Lenghel. Dănsul este acela care, mai mult ca oricare, îi păstrează o adevărată și pioasă amintire și care se simte mândru, mândru

de tot de a fi avut fericirea să fi fost colaboratul în ordine ierarhică inferioară a marelui Vasile Lucaciu.

Dela el mai putem afla câteva întâmplări de covârșitoare importanță și tot prin domnia-sa ni s'au furnizat multe date foarte importante istorice reproduse aci. Tot domnia-sa a fost acela care prin anii 1932—33, a determinat Consiliul orașului Cluj ca să decidă ridicarea unui bust turnat în bronz în Piața „Astoria” dela Cluj lui Dr. Vasile Lucaciu. Nu știm, dacă aceasta lucrare a fost sau nu terminată, deși hotărâri în privința aceasta s-au adus și bani s-au ordonanțat (Hotărârea No. 13911. 11 Iulie și 10 Octombrie 1933 a Cons. orașului Cluj).

De notat că acelaș lucru l a inițiat și în Baia-Mare, după cum aflăm din Apelul înserat în gazeta locală „Stirea” Anul I. No. 31 din 8. VIII 1926, când s'a format apoi, la 14 VIII. 1926 și un așa numit „Comitet Central al Monumentului Dr. Vasile Lucaciu”

Adevărat că de atunci și până azi nici la Baia-Mare nu s'a făcut nimic în aceasta direcție, însă ideea semănată de popa Lenghel și îmbrățișată cu multă tărie și stăruință de fostul șef-judecător din Baia-Mare, regietatul Dr. Vasile Pop, de curând trecut la cele de veci, stăruie mereu și azi în Baia-Mare, astfel că nu se poate decât afirma cu tărie că, în curând, Vasile Lucaciu, și în Baia-Mare va fi în mod demn eternizat.

Dar nici nu aceasta împrejurare este importantă de relevat în cauză, și anume că un oraș atât de mare cum este metropola Ardealului a găsit de cuviință să ia o atât de frumoasă hotărâre, pe care totuși nu a terminat o încă nici după trei ani de vreme. Demn de relevat este gestul secretarului recunoscător — a dlui preot Sigismund Lenghel — care și după dispariția marelui erou nu pregetă nici un mo-

ment de a-i cultiva memoria și a obliga indirect și pe alții, prin acțiuni și inițiative de acest fel, de ai-o păstra în-treagă.

E necesar cred, să relevăm aci că, dintre cei câțiva colaboratori ai Marelui Vasile Lucaciu, mai este încă în viață

un fost secretar personal al său, dela care s-ar putea afla multe în legătură cu activitatea marelui dispărut, dacă bineînțeles s-ar găsi vre-unul dintre oamenii de știință, care să găsească cu cale să-i facă în mod demn biografia.

◆◆◆

VASILE LUCACIU APRIG LUPTĂTOR AL UNIRII NAȚIONALE

de IOAN LUCA

Idea de unire națională a fost supremul gând lozincă tuturor năzuințelor în viața poporului nostru a conducătorilor lui.

Cele mai greu apăsate de puterea autocrată a unui stat absolutist, au fost ținuturile Ardealului, Banatului, Crișanei și Maramureșului. Poate tocmai datorită acestor oprimări, găsim în viața acestor ținuturi la început revendicări de ordin social, economic, politic, național, iar când li se umpleau cupa de amărăciune, și cerințele legitime deveneau doar promisiuni mincinoase, veneau răscoalele, cele însuflețite de tribuni, care au fost cele mai dătătoare de bine în viața poporului, cu toate grelele jertfe ce în mod fatal le-aduceau aceste mișcări naționale din menționatele ținuturi.

Ele au alimentat focul sacru al abnegației în patriotismul cel curat, plin de curaj, dar și de multiple riscuri de viați, pe baza cărora s'a zemislit visul de reîntregire a națiunii, cu mari jertfe de suflete omenești la baza statului de azi, dându-i prin acestea, viața de traianie lungă, fără de care jertfe nu s'ar fi putut întemeia aspirațiile unui neam, întocmai ca și legenda Mănăstire a Curtii de Argeș, care se zice că are la temelie ei, flacăra sufletului său — soția — marelui meșter Manole.

Iar acei neuitați tribuni, care n'au precupețit o clipă de a se pune în serviciul neamului, dându-și viața fără nici o ezitare în grele țorturi sufletești, și fizice, au fost vestalele focului sacru, din marea templu naționalist, a unui neam cu aspirații mai mult de cât legitime.

În vârful piramidei acestor tribuni, este așezat »Leul de la Șișești« Dr. Vasile Lucaciu.

Acest preot de elită, devenise cea mai legendară figură de erou, pentru ambele versante ale Carpaților, după anul cel mai frământat al luptelor naționale din 1893.

Conducătorii firești ai Ardealului, au încercat cu un an mai înainte a cere direct împăratului monarhiei Austro-Ungare cu sediul în Viena, revendicări pentru Români, din punct de vedere electoral, social, școlar bisericesc, de presă și economico-agrar.

Aceste revendicări au fost sintetizate într'un memoriu redactat de un proeminent jurist de pe acele vremuri, încadrând cu un deosebit spirit juridic punctele enarate mai sus, după care i-a dat formă literară, un tot așa de discuit scriitor și cunoscător adânc al stărilor sociale de pe acele vremuri.

L-am citit de mai multe ori acest protest și pe lângă expunerea lapidară și demnă într'un conținut de 45 de pagini,

mai ieșe în relief și a otgu'er-nicia monarhului de la care Românii sperau satisfacerea unor legitime revendicări văzându-se din însăși expunerea călățiilor enarate pe c'p'erta suplicei.

Iată ce este tipărit ca titlu: »Memorandul Românilor din Transilvania și Ungaria, către Maiestatea Sa Imperială și Regală Apostolică Francisc I, Împărat al Austriei, Rege Apostolic al Ungariei, Rege al Boemiei, Dalmației Croației, Slavoniei, Galitiei, Lodomeriei și Iliriei, Arhiduce al Austriei, Mare Duce al Cracoviei, Duce al Lorenei, Duce al Salisburgului, Stiriei, Carintiei, Carneolei, Bucuvinei, Sileziei, Superioare și Inferioare, Mare Prințep' al Transilvaniei, Margraf al Moraviei, Comite Prințiar al Habsburgului și Tirolului etc., etc., etc.

Poate prin înșirarea chilo-metricilor titluri, autorii memoriului au vrut să arate autocratului monarh, că-și dau perfect seama de puterea-i pământească, măgulindu-l, spre a-l îndupleca de a nu-i mai lăsa prada furiilor, celor ce luptau la o desnaționalizare completă a națiunilor conlocuite.

Dar, spre marea lor durere, memorandiștii au fost împiedecați de a da ochii cu monarhul și se spune că nici împăratul n'a arătat mai multă bunăvoință la do'leantele lor, decât acei ce le voiau nimicirea.

După întoarcerea de la Viena, mișcarea națională ieșe din forma ei acută, și se desfășoară în mod sistematic, organizând o cu tact și prudență, exponenții naționalismului. Concomitent cu aceste mișcări, se încep din partea puter-nicilor zilei, violențe, samavolnicii și adevărată teroare — se spune — din partea faimosului baron Bánffy Dezső, care a fost ridicat în fruntea camerei deputaților, tocmai prin faptul că era știut ca cel mai aprig adversar, al naționalităților din monarhie, cu scopul de a le desființa pe orice cale.

Și ca să-i poată intimida pe conducătorii Românilor, și spre a le atenua forța naționalismului de care e-au cuprinși, li s'a intentat acțiuni în justiție, pentru că prin acel memorandum s'ar fi atins în ființa statului dualist, fiind declarați de dușmani ai statului, toți memorandiștii.

Procesul memorandiștilor, a fost procesul naționalismului de pretutindeni a poporului român de sub stăpânirea străină.

Fazele prin care a decurs acel mare proces a memorandiștilor, va rămâne pentru totdeauna cea mai puternică dovadă a urii de rasă, din partea acelor, ce l-au inventat, judecat și condamnat. Și cel care a primit cea mai mare pedeapsă, a fost preotul Lucaciu, căci primise cu trei ani mai mult, secretarul general al partidului național român din ținuturile monarhiei dualiste, de căt chiar președintele dr. Ioan Rațiu. Cine știe dacă vina i-a fost proporțională cu condamnarea? La ieșirea din sala tribunalului din Cluj — azi cercul militar — este întâmpinat de soția sa, care venise să aștepte sentința de condamnare, a martirilor procesului național. Și când a auzit că soțul ei a primit cea mai lungă pedeapsă a zis: »te admir și sunt mândră de tine scumpul meu, că te-a învrednicit justiția cu mai multă închisoare de cât pe prietenii tăi! Ce superioară soție trebuie să fi fost această femeie, care și-a încurajat soțul, chiar în incinta tribunalului!

În urmă, n'a trecut mult și au luat drumul închisorilor, unii la Vaș, iar alții la Seghedin. Preotul Lucaciu ca cel mai mult condamnat, devine martirul pătimirilor naționale și poporul de pretutindeni îl slăvea în doine populare.

Cu toate aceste condamnări, elemente de rezistență națională se fortifică, pregătind în mod tacit ziua răfuelilor dintre două rase. Și pentru că condamnarea politică a memorandiștilor, atinsese și sufletul ființei naționale a vechiului regat, se pregătesc proteste, se organi-

zează meetinguri, arătându-se lumii civilizate, întemnițarea conducătorilor firești ai națiunii române, fiindcă au îndrăznit a cere egalitate de drepturi, acordate de constituție, tuturor supușilor monarhiei.

Pătruns de instinctul național care cerea eliberarea din închisoare a acelor martiri naționali, monarhul României, regele Carol I. întreprinde o călătorie în țările din apus, vizitând cu această ocazie Austro-Ungaria și pe împărat și în urmă acestei vizite de curtuazie, — se spune — după ce-și ispășise o parte din pedepse, suț amnistiați toți condamnații politici din procesul memorandului. Și când le-a deschis portele zăvorâte, au ieșit, fiecare, lușând drumul spre familiile, care-i așteptau să-i revadă. Numai Vasile Lucaciu nu v'ia să părăsească închisoarea, cu t'ate că li se comunicase la fiecare, că-i liber să plece. Și când i s'a spus din nou, că-i liber și poate pleca, se spune că ar fi zis: »nu voi ieși de aici, până nu mă scoate omul care m'a b'gat« și astfel, intervenția omului de serviciu a închisorii, a pus capăt neînfricatului luptător naționalist.

Dar ieșirea din închisoare, n'a însemnat nici liniște și nici odihnă pentru Vasile Lucaciu.

În tot timpul până la izbucnirea războiului mondial a îndemnat cu vorba și scrisul său pe toți Românii să se pregătească pentru marele eveniment, în care a crezut cu toată ființa lui.

Va rămâne memorabilă pentru totdeauna în sufletele absolventelor școlii normale de învățătoare »Elena Doamna« București seria 1916, sosirea din Ardeal a lui Vasile Lucaciu! Imi spunea o absolventă din acel an, că cu ocazia sosirii la școală a marelui luptător, i s'a organizat o marcată sărbătoare în cadrul școlii, unde a vorbit și Vasile Lucaciu electrizând cu patriotismul său, izbucnind într'un entuziasm la un moment dat, atât elevele

școalei cât și directoarea cu profesoarele, fiindcă vorbitorul rare credea așa de mult în împlinirea idealului național, și-a exprimat dorința ca seria de absolvente a anului 1916 să fie numite ca învățătoare în Ardealul ce-l vedea dezrobît!

Sfârșitul vorbirii — îmi spunea informatoarea — a fost de un patetic delirant, terminându-se într' așa mare emoție, încât plângeau e'ele școalei, plângeau profesoarele cu directoarea și plângea cu ele în veci neuitatul luptător naționalist Vasile Lucaciu.

Nu mai era un secret intrarea în războiu a vechiului regat, nici pentru e'evi școlilor primare, fiindcă știam toți că »domnul« merge pe o lună de zile în concentrare, căci venea îmbrăcat o'ite-rește, pe la școală, chiar în ziua p'ecării, dându-ne anumite instrucții de gospodărie școlară în Tpsa sa. Dar nu eram străini nici de cele ce se întâmplau chiar peste hotare. Și azi îmi aduc aminte de când eram elev al cursului primar, când într'o dimineața la a oră de istorie mult iubitul meu fost dascăl, Dl. Vasile Antohi, azi directorul școalei d'n Urecheș și Putna, ne-a vorbit copleșit de emoție, vibrându-ne toată ființa, despre încercările Ungurilor de a maghiariza prin biserică toate satele de la granița de vest astăzi, cu înființarea episcopiei Hajdudorogului, căre'a voia să-i treacă toate comunele românești, purtând nume de episcopie unită maghiară.

Îmi mai aduc aminte tot de atunci, când ne spunea că s'a produs un atentat chiar la sediul episcopiei, înființate cu scop de a maghiariza, omorând câțiva d'n cei ce și luase rolul de ciocli ai Românilor.

Lecțiile de geografie, ca și cele de istorie erau crochiuri de dogmă naționalistă, căci de și hotarul era la Carpați cel de fapt, însă cel de drept, ne învăța că e cel de azi.

În toate obiectele de învățământ ni se reliefa gândul de unire.

Pentru ace'a, sosirea rei frigatului luptător în vechiul regat era privită cu toată bucuria, căci solul avea marea viziune că ziua tuturor răfuei or se apropia, determinând opinia publică românească a ieși din neutralitate, sosind momentul intrării în acțiune, peste care nu se mai putea trece, fără a se pericli a împlinirea visului național.

Mai venise tot în ace'as an, mai înainte, cu alții fruntași ai vieții naționale din Ardeal și cu acelaș gând de îmbărbătare pentru vechiul regat, stătuindu-se cu fostul om de stat, marele patriot Ionel Brătianu.

La plecare, fruntașii naționaliști din Ardeal văzând că sufletul vechiului regat bate în unison cu cel d'n Transilvania, au promis marelui I. Brătianu, că mergând peste munți, vor căuta să calce pe urmele marilor tribuni, organizând sufleteste poporul din părțile Ardealului spre a fi ga'a la sunarea ceasului.

Dându-și seama, marele om de stat Ionel Brătianu, că în urma e'uziasmului de care erau cuprinși la plecare fruntașii Ardealului, ar putea proceda la mișcări lipsite în parte de tact diplomatic la sosirea lor acasă, i-a sfătuit la prudență, spre a nu fi aruncați în temnițe, mărink suferința poporului, prin absența conducătorilor firești. Cu acea ocazie se zice că le-a spus: »vreau Ardealul, dar fără jertfele poporului din Ardeal« formulă ce s'a speculat în mod nenorocit înăsprind raporturile între localnici și cei veniți din alte părți, cultivându-se prin această regionalismul pe alocurea, care rămâne cel mai mare păcat, dacă nu i va șterge definitiv origina.

Fiindcă i se implică celui mai mare patriot Ionel Brătianu, nu cele afirmate atunci fruntașilor d'n Ardeal, ci cuvintele grăle de nu le-a putut rosti un așa mare iubitor de neam care sună prea lugubru ca să poată fi crezute de oameni de bună credință, fiindcă nu poate gân-

di nimeni că s'ar fi exprimat patrioților din Ardeal veniți în pelerinaj la Florica cu vorbele: »vreau Ardealul, dar fără Ardeleni«! Asemenea acuze, trebuie spulberate, fiindcă rămân o pată rușinoasă pe sufletul celor ce le-au lansat cu rea credință.

Și ca dovadă că mării oameni ai vechiului regat au căutat să-i cruțe pe Ardeleni, nu să-i desființeze după cum le place unora să facă afirmații complete eronate, i-a menajat chiar dintr'un superior interes național tocmai atunci, când cei trecuți din Transilvania în vechiul regat prin diferite trecători ale Carpaților cere au în mod insistent de a fi însumați și trimiși cu primile unități în luptele din Ardeal.

Dorința lor n'a fost împlinită, fiindcă cei ce ar fi căzut prizonieri chiar la dumșanii de la care fugiseră, ar fi fost masacrați până la cel din urmă și asta a căutat s'o evite marele stat maior al armatei române și guvernul de pe atunci.

Tocmai acest fapt, l-a făcut pe neuitatul Lucaciu să meargă la ministerul de războiu și să insiste — după cum spune într'o carte editată la Sibiu de »Astra« — ca să fie primiți toți Ardelenii aflați în vechiul regat în regimentele prime ce se îndreptau spre trecătorile Carpaților în memorabilă seară din August 1916.

Cu toată trecerea și greutatea cuvântului ce avea Vasile Lucaciu în vechiul regat pe atunci, totuși, n'a putut îndupleca nici guvernul și nici pe conducătorii de la marele stat maior al armatei, de a fi primiți să plece în lupte atât intelectualii cât și soldații din Ardeal, aflatori în ace'as an în vechiul regat, și numai în a doua campanie și-au avut rol preponderant ei.

Și văzând marele luptător Vasile Lucaciu, că nu i se satisface nici chiar dorința lui, s'a infuriat în așa măsură — după cum spune în cartea mai susmenționată — în cât bătând

cu pumnul în masă pentru refuzul cu care a fost tratat cu acea ocazie, exclamând plin de indignare următoarele cuvinte: »Cum, noi cei din Ardeal n'ci nu mai putem cel puțin muri pentru cauza întregirii naționale?«

Din aceste cuvinte prozantate de însuși Vasile Lucaciu, reiese că cei care conduceau

destinele României de atunci, vroiau înlăptuirea idealului cu cât mai puține jertfe din partea Ardelenilor, dorind Ardealul cu Ardeleni, în urmă.

Și de aceea, indiferent de concesiunea căreia a aparținut Vasile Lucaciu, el nu poate rămânea monopolizat de nimeni, fiindcă memoria sa aparține, Românilor de pretutindeni.

VASILE LUCACIU ȘI RECUNOAȘTEREA PERSONALITĂȚII SALE DE CĂTRE UNGURI

DE I. N. NICOLESCU-DOMNEȘTI

Numai răscolind trecutul ne dăm seama de greutatea prin care a trecut poporul nostru, pentru a-și menține existența.

Împinși de dorința cunoașterii, sau poate numai din curiozitate, la unii, cu toții suntem determinați să răscolim cenușa rece a trecutului, cercetând filele mucegăite ale hrisoavelor părăsite prin fundul cine știe căror dulapuri, pentru a scoate la iveală documente referitoare la anumite personalități.

Nu că le-am fi uitat, căci faptele lor sunt veșnic pe buzele și în memoria noastră ne reamintesc de dânsii la fiecare pas, ci pentru a fi mai siguri și a ni le cimenta mai trainic în minte.

Așa este cazul, fostului părinte Vasile Lucaciu, Leul de la Șișești, îndrumătorul poporului român în părțile acestea apusene; făclia vie și cu drept cuvânt înainte mergătorul unității tuturor Românilor, idee, din care-și făcuse un crez, pentru care a luptat toată viața, înfruntând obstacolele din cale negăsindu-se forță care să-l oprească, sau care să-l anihileze idealul lui scump.

Născându-se din modestul învățător Mihail Lucaci, în 28 Ianuarie 1852, în com. Apajud. Satu-Mare, a venit pe lume,

parcă tocmai pentru a continua lupta începută de tatăl său.

Cursul primar, îl face sub supravegherea tatălui său care-l oțelește și mai bine în ceea ce avea să devie mai târziu.

După terminarea cursului primar, urmează liceul pe care îl termină în Satu-Mare.

Fiind unul dintre cei mai buni elevi, după obiceiurile de atunci, a fost trimis la Roma, unde urmează Teologia și Filozofia.

Înarmat cu diploma, cu capacitatea și energica lui dorință de luptă se înapoiază la casa părintească. În anul 1875 se căsătorește în Potău cu Paulina fata parohului Serbac, unde locuiește până este hirotonisit și numit preot în Com. Săncraii Județul Sălaj, păstorind aproape doi ani de zile.

Fiind numit profesor de L. Română și Catehet la Liceul din Satu-Mare, care pe atunci purta numele de: „Római Katolikus Királyi Főgimnázium“, pleacă din Săncraii. Venit în Satu-Mare scrie, Schisma lui Foșiu, și scoate o revistă religioasă.

Deoarece menirea pentru care a fost chemat era cu totul alta, ferbea în sine ca un vulcan și nu aștepta de cât momentul prielnic de izbucnire.

Deocamdată ieșirea s'a făcut în cercuri restrânse, plămădin-du și nuclee. După aceea a început să se lărgească sfera manifestărilor de sentimente; a publicat articole de gazete și când a văzut ea în sepe să fie reținut, a ieșit în stradă susținând sus și tare origina noastră românească, dreptul nostru de stăpanire și de autoritate.

De acum cu mici întreruperi viața lui n'a fost de cât o luptă, atrăgându și ura asupritorilor, ce-l urmăreau cu răutatea lor, căutând să-l distrugă.

A fost dat afară din demnitatea de profesor, dar i-s'a dat parohia din Șișești, unde a înființat cetățuia de luptă ce a desfășurat mai târziu.

Cu toată răutatea lor Ungurii au probat la început să-l atragă de partea lor, momindu-l cu demnități: de director al unui liceu de lângă Buda-Pesta și ea secretar al Ministerului Cultelor, dar pe toate le-a respins cu indignare. Când a fost judecat pentru cuvintele pronunțate la Odoreu un judecător a exprimat: „Pagubă de capacitatea acestui om, că este așa de rezistent și nu-l putem folosi pentru țara noastră“.

Au avut ce să regrete, pentru că Vasile Lucaciu, a fost un om cult și avea un dar de convingere, foarte puternic, pe lângă calitățile oratorice, încât la discuții întrebunța așa argumente, că cel mai mare dușman era convins.

La petreceri se zice că era foarte atractiv însă moderat în acțiuni plăcându-i sa distreze societatea în anturajul căreia se găsea.

Avea un spirit de observație foarte dezvoltat, știindu-se acomodă mediului în care se găsea: dacă societatea din care făcea parte era mai puțin cultă, glumele și vorbirea erau după natura acestora; dacă se găsea în mijlocul unei societăți culte glumele îi erau mai mult politice și înțepătoare; iar când se afla printre enoriașii săi le citea gazete și povestea fapte ce aveau darul să le ridice moralul și să-i fortifice.

Răsărit

A avut el, de luptat și cu proprii lui eonaționali, pentru că însăși preoșimea i-s, a ridicat împotriva-i și a cerut să fie suspendat, fapt care a reușit, dar pentru scurt timp, fiindcă legăturile ce le avea cu Roma, erau mai tari și mai rezistente de cât orice uneltire răutăcioasă.

Lucaciu a fost ca misionar prin Rusia America și vechiul regat și nu s'a înapoiat în Ardeal de cât când s'a terminat războiul și au intrat Românii în Transilvania.

Moare la adânci bătrânețe și este înmormântat în biserica din Șișești zidită de dânsul, după ce și vede îndeplinit visul, pentru care a luptat el o viață întreagă.

Ungurii au regretat mult, într'adevăr, că nu i au putut folosi inteligența pentru ridicarea lor și pentru aceia l-au și prigonit. Această intransigență a fost câștigul românismului. Toată capacitatea, puterea de muncă și energia de care a fost capabil, le-a folosit numai pentru ridicarea noastră.

Soarele s'a ridicat pe cer
Picurând în sufletele adormite aur.
Spuză lui muncită 'n bolți de ger
Se înfăptuește în viața mea tezaur.

Ascultați prieteni buni cum cântă
Pulberea de nopți uitate în vioare.
Sunt în voi plecări ce mă frământă
Și mi-e greul păclă călătoare.

Poate pune slovele 'n scripturi mai sfinte
Umbra care stinge șoaptele ce ne-au rămas.
Lacrimile tari ce izvoresc din minte
Nu mai au ninsori de gând în glas.

Marmora cu umeri în putere de metal
Năzuește să rămână pe apusul meu gândit
Și 'n treceri, peste glume reci de pedestal
Vânturile 'nchid 'n volburi chipul necioplit...

D. HINOVEANU.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DIN LUPTELE SĂTMĂRENILOR

(DOCUMENTE)

de GAVRIL BARBUL

La 8 Iunie 1912 papa Pius X. în ființează episcopia grecească de Hajdudorogh prin Bulla *Cristifideles Graeci*. La aceasta episcopie s'au anexat 114 parochii românești rupele din trupul episcopiiilor existente, Gherla, Oradea și Blaj. Scopul acestei înființări a fost maghiarizarea satelor noastre, dar românii au protestat cu multă energie contra încălcării făcută de unguri. Centrul luptei în județul Satu-Mare a fost Moftinul Mic, unde vrednieul preot Gheorghe Mureșanu a susținut cu multă tărie steagul conștiinței noastre naționale. Nevoind să primească vizita vicarului de Hajdudorogh a fost arestat împreună cu o mulțime de credincioși, dat în judecată și osândit la închisoare.

La 18. Apr. 1913 făcându-i-se o perchiziție domiciliară, s'au găsit următoarele scrisori:

1. „Adeverință. Subscrișii adevărim, cumcă telegrama de mai jos s'a trimis cu învoirea noastră în interesul bisericii noastre:

Nuntio Apostolico Sapinelli Wien Am Hof.

Linquam et religionem Patrum nostrorum ultimam usque sanguinis guttam conservabimus et defendemus contra atrocem ausum bullae papalis Cristifideles Horrendum quod praeparatis, ipsi videbitis! Fideles et parochus de Kis-majtény.

În traducere: Nunțiului apostolic Scapinelli. Wien Am Hof. Limba și re-

ligiunea stămoșilor noștri până la cel din urmă picur de sânge o vom ține și apăra în contra cutezării crâncene a bullei papale Cristifideles. Groaznic ce pregățiți, voi veți vedea. Credincioșii și parocul de Kismajtény, la 17. Septembrie 1912. ss. Georgiu Mureșan paroch, Petru David, Jacob Moldovan, Georgiu Tarția, Teodor Balla, Vasiliu Tarția, Georgiu Șuta, Ștefan Sonkodi, Mihai Varju, Teodor David, Suta László, Joan Cădar, Georgiu Șinca, Grigoriu Tarcza, Csögi János, Mihaiu Șinta, Georgiu Variu."

Vrednici români!

2 Scrisoarea lui Alexandru Nicolescu către Gheorghe Mureșanu. (rezumat)

Constatăm din purtarea sătmărenilor, că ei au rămas buni români, deși

mulți și-au uitat limba. Laudă pe preotul Mureșanu, care-i îndeamnă la rezistență contra asupritorilor.

Comunică că adunarea de protest a fost convocată la Alba Iulia pe ziua de 29 Mai 1913. Să ia parte la ea românii cât se poate de mulți. Ungurii încearcă s'o oprească, dar Maniu, care e la Budapesta, va exopera totul. Va fi o adunare măreată, care va băga groază în unguri. Preoți ruteni și unguri să nu primiți (permiteți) în satele noastre.

Un pelerinaj făcut de unguri la Roma a fost primit foarte rece de papă. Le-a amintit de protestul făcut de episcopii români predat de Radu și s'a declarat că ar dori, ca să rămână lucrurile cum au fost, neSchimbate.

VECHIMEA ELEMENTULUI ROMÂNESC DIN SĂTMAR

IN BAZA NUMELOR DE PERSOANE

după I. CAV DE PUȘCARIU

de P. ȚIUCRA, PRIBEAGUL

Continuarea II.

DISTRICTUL AVARULUI

Bercse de Bicszád, în comuna Bicsadu. Uladislau II. anul 1500. 5 patrifamilie. »Fidelitatea către Domnitor cu sericiile cele credincioase«.

Daan, în comuna Bicsad. Mathia II, anul 1610. »Descrcrierea insemnelor nu s'a putut citi«. 3 patrifamilie. »Serviciile cele fidele«.

Finta, în comuna Bicsadu. Leopold I, anul 1685. »Milite siezându pe unu calu albu înarmatu, îmbracatu în vestminte roșii, cu mâna stângă d'rigând calul, iar în mâna dreaptă ținând o sulită îndreptată către un Turc«. 61 patrifamilii. Meritele în câmpul bătăliei câștigate.

Simonyi, în comuna Bicsad. Armatele sunt în Chenezu, jud. Bihariei. 1 patrifamilie.

Tatar, în comuna Bicsad. Leopold, anul 1683. Milite călare, ținând în dreapta un arc întins provăzut cu săgeată. 27 patrifamilii. »Eroismul în bătălie desfășurat«.

Verdeș de Bârsana, în comuna Bicsad. Donația e în Bârsana (jud. Maramureș). 1 familie.

Birtok de Saraseu, jud. Maramureș, în comuna Boinești. Uladislau II, anul 1506. 15 familii. »Pentru serviciile cele fidele«.

German, în comuna Boinești. Leopold I, anul 1702. »Scut militar împregiurat cu 3 munți, pe cari se vede un arbore verde, fiind acățat pe un ram tuba postasia«. 9 familii. »Serviciile în bătălie făcute«.

Berinde de Budetși, jud. Maramureș, în comuna Certadie. Maria Terezia, anul 1745. Do-

nația e în Budetși. 2 familii. »Serviciile cele fidele«.

Pop de Tirsoltz, în comuna Certadie. Donația e depusă în arhivul județului Ugocea în Seleușul mare. 7 familii.

Fane de Tur, în comuna Călinești, Iosif I, anul 1707, 4 familii. »Serviciile de credincioase«.

Pop de Tirsoltz, în comuna Călinești. Donația e depusă în arhiva județului Ugocea. 19 familii. »Serviciile cele credincioase«.

Ștepuț de Văleni, (Solnocul de mijloc), în comuna Călinești. »Atestat în anul 1737 cumcă sunt armaliști«. Armatele sunt în Văleni. 14 familii. »Pentru vărsarea sângelui«.

Pop de Törökfalva, în comuna Camerziana. Donația e în Törökfalva. 1 familie.

Pop de Uglya, jud. Maramureș, în comuna Camerziana. Donația e în Uglya. 5 familii.

Pop de Turț, jud. Ugocea, în comuna Camerziana. Donația e în Turț. 5 familii.

Pop de Voineag, jud. Maramureș, în comuna Camerziana. Mihail Apafi, principele Transilvaniei, anul 1663. »Mână din urmă țaiată, având între dege-

te o suliță ridicată în sus». 9 familii. »Eroismul cu vărsarea sângelui pentru patrie«.

Butean de Șomcuta Chiorului, în comuna Lechința. Donația e în Șomcuta. 1 familie.

Moiș de Berbești, jud. Maramureș, în comuna Moșeni. Matei Corvinul, anul 1470. 57 familii. »Serviciile cele fidele«.

Pop de Tirsolt, jud. Sătmar, în comuna Moșeni. Donația este în archiva jud. Ugocea. 1 familie.

Pop de Săpânța, jud. Maramureș, în comuna Moșeni. Donația e în Săpânța. 2 familii.

Berinde de Budești, jud. Maramureș, în comuna Negrești. Donația e în Budești. 30 familii. »Pentru serviciile cele fidele«.

Cicio de Budești, jud. Maramureș, în comuna Negrești. Leopold I. anul 1668. 18 familii. »Pentru serviciile cele fidele«.

Drăguș de Desești, jud. Maramureș, în comuna Negrești. Uladislau II, anul 1508. 11 familii. »Serviciile cele fidele«.

Pop, în comuna Negrești. Leopold, anul 1690. 25 familii. »Pentru vărsarea sângelui în bătălie«.

Fabian, în comuna Negrești. Ferdinand III, anul 1649. »Leu cu gura deschisă, cu coada ridicată, în piciorul dinainte are suliță, iar cel stâng e întins spre spadă.« 22 familii. »Eroism desvoltat, în bătălie«.

Grigor de Iapa, jud. Maramureș, în comuna Negrești. Donația e în Iapa. 1 familie.

Mosolygo de Rátzfejértő, jud. Sabolci, în comuna Negrești. Donația e în Ratzfejértő. 1 familie.

Pop de Tirsoltz, jud. Sătmar, în comuna Prilogu. Donația e în archival jud. Ugocea. 1 familie.

Gozse din Văcșești, jud. Maramureș, în comuna Prilogu. Donația e în Văncicești. 11 familii.

Boje (Bozse) din Săpânța, în comuna Prilogu. Donația e în Săpânța. 6 familii.

Drăguș de Desești, jud. Maramureș, în comuna Prilogu. Uladislau II, anul 1508. 4 familii. »Serviciile cele fidele«.

Nistor de Fintzes, în comuna Prilogu. Donația e în Fintzes. 5 familii. Pentru fidelitate.

Talpos de Almosd, jud. Pihor, în comuna Prilogu. Donația e în Almosd. 13 familii.

Zima de Budești, jud. Maramureș, în comuna Prilogu. Christofor Băhory, voievodul Transilvaniei, anul 1581. 2 familii. »Eroismul cu vărsarea sângelui în bătălie«.

Boje (Bozse) de Săpânța, jud. Maramureș, în comuna Raecsa. Donația e în Săpânța. 10 familii.

Erdös de Uglya, jud. Maramureș, în comuna Raecsa. Donația e în Uglea. 2 familii.

Pop de Daniloa, jud. Maramureș, în comuna Raecsa. Donația e în Daniloa. 3 familii.

Boitor de Asnagiu de sus, Chioru, în comuna Tirsolt. Do-

nația e în Asnagiu de sus. 2 familii.

Anderco de Homorod, jud. Satu-Mare, în comuna Tirsolt. Donația e în Homorod. 1 familie.

Fagi de Borlești, jud. Satu-Mare, în comuna Tirsolt. Donația e în Borlești. 2 familii.

Risko de Kövesliget, jud. Maramureș, în comuna Tirsolt. Donația e în Kövesliget. 5 familii.

Ștepuț de Văleni, Sólnocul de m., în comuna Tirsolt. »Din anul 1737 are dreptate, cum —că sunt nobili donatari«. 12 patriamile. »Serviciile fidele«.

Apăți de Kiralydarocz, jud. Satu-Mare, în comuna Trișu. Gabriel, principele Transilvaniei, 1624. »Milite cu galea și lorică învescut șezând pe un cal negru în mâna dreaptă ținând un sclop, și în curs tare fugind către vrămaș«. 5 familii. »Eroismul cu vărsarea sângelui în bătălie«.

Pop de Voineag, jud. Maramureș, în comuna Tripu. Mihail Apafi, principele Transilvaniei, anul 1670. »Milite cu vestminte vrid îmbrăcat, ținând în mâna cea dreaptă o lance«. 6 familii. »Eroismul, cu vărsarea sângelui în bătălie«.

Pop de Lemény, în comuna Tripu. Donația e în Turtiu. 1 familie.

Stetz de Berbești, jud. Maramureș, în comuna Tripu. Uladislau II, anul 1490. 5 familii. »Serviciile cele fidele«.

Intre conștiință și datorie

de Gavril Solomon

Nevroza vremurilor ce trăim, ne oferă spectacole adeseaori triste din cauza grabei indivizilor spre un scop cu tendințe pur egoiste și materialiste

Graba, sau fie incelineala cu cari se rezolvă chestiuni vitale, fără un control conștiințios și calm, face ca urmările superficialității să fie suportate de cetățeni, victime ale Inconștiențelor fugitive.

Aceste constatări, generale, sunt notor pentru toți acei cari au avut eroismul să reziste tentațiunilor de tot felul pentru a interzice un articol de lege în sens favorabil cuiva.

Categoria așa zișilor idolatrii ai banului n'au pierdut și nu pierd momentul de a se mlădia după împrejurările momentului.

Acești vampiri ai cetățeanului tolerant și aproape convins că altfel nu poate isbuti, se

consideră arendașii vieții publice și lucrează cu metode tip fanariote, invocând pe un oarecare sfânt că se supără dacă nu i se aprind luminările cu câteva monede, spre a fi primită jertfa cu mai mare folos

De câteori nu se întâmplă ca un oarecare cetățean să aștepte săptămâni întregi rezoluția unei cereri bazată pe drept și lege spre a primi dela „șeful” comod instalat în birou un vetto de non possumus, din cauza că cetățeanul „santinela” adeseori numai a datoriilor cetățenești a uitat sau n'a știut dintr'un exces de conștiință, să rostească formula salvatoare x=dela un pol, până la Constantinopol.

Sau dacă formula a fost rostită, o scurtă pauză pare penibilă. Fața șefului devine gravă, iar picioarele petentului par a se contracta și căuta un punct de razim... dar de scurtă durată, căci compătimitor și spre a-i procura o destinare „șeful” îl salvează din penibila situație ce a pregătit-o conștient, și îl susține conciliant dar încă cu o reminiscență de gravitate, că: „fiind vorba de...” și „având în vedere că...” se rezolvă cererea în mod favorabil

O tempora o mores. Banul și-a făcut efectul. Seara domnul șef își petrece, respectat de amicii săi, în vreun club, că doar e „șef” și are laterale câștigate prin muncă „cinstită”. În ce privește conștiința nu-i mai pasă de ea. Grăbit și zorit după laterale n'are timp să și-o examineze. Ziua fiindcă „muncește cinstit”, iar noaptea pentrucă și petrece să și amorțească gândurile muștrătoare, ce cumva ar căuta o portiță de eșire din subconștient, unde le-a izolat.

Noroc, că e dat omului să constate și contrariul. Și într'adevăr un reviriment moral pare a se degaja în viața majorității celor cu atribuțiuni oficiale. Aceasta, fie că de teama rigorilor codului penal, aplicat cu severitate spre a servi ca exemplificare, fie că o nouă generație tânără care și face acces în viața de conducere, au schimbat multe aspecte hidoase, tocmai prin faptul că n'a fost contaminată de manoperile predecesorilor.

Mi-a fost dat personal să constat, rapiditatea și scrupulozitatea cu care se rezolvă o cerere intrată la unul, din oficiile centrale din cuprinsul municipiului, de către un tânăr și foarte corect controlor, oficiu unde înainte domnea debandadă și unde chiar o cerere a mea a stat uitată și dosită timp de doi ani. Motivul întâzierii îl poate ghici oricine.

Astfel de cazuri din fericire, în ultimul timp, sau generalizat și promit o redresare morală care va asigura acel mecanism sănătos atât de necesar într'o țară și progresului ei și,

care va duce la re'ntronarea dreptului și încrederii generale.

Cum însă, viața își are și aspectele ei paradoxale, individul de azi e îndrumat să și facă educația în toate sensurile spre a nu fi doborât chiar de propria lui armă: cinstea și împlinirea datoriei. Cazul de mai jos cred că ne va lămuri:

Un tânăr slujbas, muncitor anonim și corect, a avut „'ndrăsneala” să și facă datoria precum îi dicta conștiința, arătând celor în drept o flagrantă călcare de lege.

Firească era ca cei denunțați să și primească pedeapsă cuvenită, fiind vorba de o demonstrare contra Statului Român, iar ce l cu datoria împlinită, dacă nu o adresă de mulțumire, dar cel puțin să fi fost lăsat în pace.

Dar lucrurile s'au întâmplat invers. Va pare paradoxal. Cel ce și-a făcut numai datoria bazat pe constatări indiscutabile lipsit de orice calcule meschine sau animozități, a fost pur și simplu propus pentru pedeapsă, pe motiv că n'ar fi trebuit să procedeze în așa fel.

În timp ce mi povestea c'o voce stinsă, în goana unei mașini plină cu călători, pe fața contractată a tânărului meu amic și-au făcut apariția o mulțime de cute, semne exteriorizate a luptei și mâhnirii ce au avut loc în sufletul lui decepționat.

L-am consolată; dar am certitudinea că s'a ucis în fașă elanul sincerității unui om, care va dubita, în viitor, în fața unor situații cari îi vor reclama hotărâri ca aceia pentru cari a fost pus la pedeapsă, tocmai, fiindcă și făcuse datoria.

Concluzia pentru el, noi și toți e să ne împlinim chiar mai mult decât datoria cu fermitate, fără a ne aștepta la alte gratitudini decât mulțumirea suflătoare și a conștiinței ca cel mai competent și sever judecător al omului în efemera viață terestră.

O muncă bazată pe morală și conștiință este o datorie împlinită în mod ideal, care pe lângă remunerația ce izvoarește din împlinirea ei, ne procură o mulțime de clipe fericite, cari sunt mai întăritoare decât, adeseori, ipocritele laude rostite din obicei, de buze răutăcioase.

Azi, când omul se judecă încă mai mult după cece spune decât cece face, cultul exteriorului, datoria împlinită cu cinste și în conștiința de mulțimea slujbașilor anonimi, rămâne suprema lor mulțumire ce i însoțește până la coroana bătrânețelor.

În acest sens regina — poetă, Carmen Sylva, ne dă un stoic și vrednic de reținut imbold prin cuvintele: „există o singură fericire datoria; există o singură consolare; munca”.

INCREȘTĂRI

Probleme

Maxim Gorki (1868-1936)

Așa dar, și rădăcinile mor... Mă stăpânește în clipa aceasta un sentiment al neverosimilului, deoarece, sunt anumiți oameni, pe care nu poți să crezi că-i vei vedea morți căci, deși trecută, nici copilăria ta, care a crescut printr'înșii sau alături de dănșii nu ești în stare s'o socoți moartă. Când am citit știrea că Maxim Gorki a pășit peste granița de unde începe aducerea aminte, ca singura viață ce ne mai este hărăzită nouă oamenilor, dela o anumită vârstă și legenda, am auzit parcă o voce în care, închipuirea și tristețea mea, a surprins timbrul de altă dată a lui Gorki vorbind despre un prieten al său mort și cu numele de Konovalof:

— Notița era mică și culeasă cu litere mărunte; așa se vestește, la noi, moartea oamenilor umili!

Maxim Gorki s'a născut la Nijni-Novgorod. În leagăn s'a numit Alexis Maximovici Pehkof, însă viața l'a botezat Gorki, adică „amărâțul”. Bunicul lui Gorki, de pe tată, a fost ofițer într'un corp de trupă siberiană, la Tobolsk, însă atât de barbar încât, depășind chiar și barbaria „reglementară” din Siberia a suportat degradarea din ordinul expres al Împăratului Nicolae. Bunicul aceasta însă, dement și avar, și-a alungat singurul său copil care făcu drumul, dela Tobolsk și până la Nijni-Novgorod, pe jos. Copilul acesta o opsit avea să fie tatăl lui Gorki, în urma căsătoriei cu fiica unui mare negustor de pe Volga. De pe mamă, Maxim Gorki se trăgea

dintr'un neam de „burlaci” adică de negustori de bărci pe Volga. De bunicul de pe mamă, Gorki și-a adus aminte creind pe Toma Gordicef, negustorul moscovit energic și inteligent.

Insa bunicul se ruinează și moare. Muriră în curând și tatăl și mama lui Alexis, care își va schimba numele în Maxim abia în clipa în care va fi silit să-și caute un pseudonim litorar. Rămas orfan de mic, scos dela școală, Alexis va rătați prin tinuturile de legendă și aspră viață ale lui Stenko Razin și Pugatchef, ducându-și traiul între stepă, Nijni-Novgorod și Astrakan. Nu-și părăsește Volga lui dragă decât pentru a vedea marea. Lucrurile s'au petrecut astfel: ajuns flăcău, Alexis fu angajat ca muncitor pe un vas fluvial. Și vasul l'a dus până la Caspica. Universul lui Alexis era delimitat. Insa pe bordul vasului, se afla și un bucătar cu numele de Mihai Smury. Acest Smury, fost subofițer, imens și cu o putere herculeană, era un bețiv convins și un mare iubitor de lectură. Acolo, pe bordul vasului sau între mirosurile bucătăriei, păstrând în nări miazmele spălătorului de blide, Alexis a citiț împreună cu Smury pe Nekrasof, pe Gogol, pe Tolstoi și în special pe Puschin:

«Amiaza vieții mele a sunat
«Și nu mai pot s'o mai ascund:
«Rămâi în soare vultur al tinereții
«Căci eu mă duc în noaptea,
oboselii, fără fund.

Cu Pușchin pe brațe și cu mirosul de bucătărie în nări,

Alexis trăiește între legănarea de smarald a Caspice și visul de atâta ori revoltat al Volgăi. Atunci l'a cunoscut și pe Konovalof care i spuse:

— Alexis, hai Alexis! Să mergem.. Să vedem cerul și stepa..

Și după ce a privit și stepa, Alexis a devenit Maxim Gorki. Pe atunci nu știa ce înseamnă să fii scriitor. O spunea el însuși lui Cehov:

— Și azi cred, adesea, că, romancierul cel mai adevărat pe care l'am întâlnit, a fost Konovalof..

Insa în vremea aceea, Alexis, ajuns Maxim Gorki, scrie: „Pe atunci eram preocupat foarte serios de soarta omenirii. Visam revoluții politice, organizații sociale noi și citeam cărți pe care nu le înțelegeam decât cu ajutorul muncii mele de salarhor și cu visul”. Dar, dela o vreme, între muncă și vis se făcu un abis. „Trăiam două lumi care-mi despica mereu pagina de hârtie în două. Și iată că, deodată o prostituată vine să-mi dea tămăduirea”. Nu vi se pare că ultima mărturie a lui Gorki pare scrisă de Dostoiewski? Sau, oare în această mărturisire nu se ascunde o valoare permanentă a lumii rusești? Căci iată ce mai spune Maxim Gorki, referindu-se la acele vremi: «Imi dădeam seama că locul meu nu este într'un mediu intelectual, ci în mijlocul ei și cu vremea am început să urăsc literatura care înlocuește asprimea vieții». În 1898 îi apare primul volum la Sf. Petersburg, intitulat: „Povestiri”. Celebritatea lui începu cu un delir public. Prima ediție se epuiză în trei zile iar în curs de jumătate an, volumul său ajunsese la fabuloasa cifră de 80 000 exemplare. Cu acest prilej i se dădu un banchet la care «geniul stepei», cum i se spune, a mărturisit:

— Am intrat desculț în templul artei, însă niște picioare goale dar spălate sunt mai demne decât o pereche de cizme

de lac făcute din exploatarea celor mulți și suferinzi...

Izerguil un erou al lui Gorki este de fapt un autoportret: „Glasul său nu avea nici o vibrație. Cuvintele păreau crăpături făcute într'o stâncă. Sunetele veniau sparte, cioburi-cioburi... Nu avea nimic omnesc în el. Totuși în inima acestui glas se sbătea o legendă cu toate veacurile ei. Deasupra noastră marea nemișcată a cerului schinteia în mii și mii de valuri și fiecare vârf de val era

o stea. Iar stea dormea respirând prin somn. Cerul părea visul ei. Iar glasul lui Izerguil părea vocea Rusiei-mame”.

În curând, Maxim Gorki va fi un erou sovietic. Însă acum, la sfârșitul acestor pioase rânduri în loc de orice alt elogiu cred că este bine să repet vorbele sale:

— Cei mai mulți oameni cred în Dumnezeu din frică și foarte puțini din curaj“.

Amin!

„Credința“. PETRU MANOLIU

Intre ministrul școalelor și învățătorii țării

Sufletul pus pentru promovarea intereselor școlii românești și-a dascălilor ei, competența și bunele intenții ale dlui dr. Angelescu ministrul instrucțiunii, omul pe care învățătorimea conștientă l-a apreciat, l-a înțeles și i s'a dedicat printr' un entuziasm demult neîntâlnit, sunt știrbite de anumiți copoi cari dintr'un fals devotament pentru școală, nu văd decât interesele lor meschine, procopșind, prin diferite intrigării și manevre neobișnuite, pe unii analfabeți ce lingușându-le slăbiciunile diminuează tăria asociației, prestigiul școlii și demnitatea dascălului.

Mentalitatea de a se înălța intrusii, de a se acoperi păcatele acelor ce și se pun în slujbă, de a le promova interese nedemne și neîntemeiate e la modă. Anturajul trebuie recom-pensat pentru nedemnitatea lui.

Dacă însă, pentru menținerea demnității tale de om al școlii și al societății, „te-ai stricat“ cu șeful — de multe ori ranchiunos ori afacerist, în cele mai multe cazuri lipsit de manieră, de educație ori bun simț și foarte adesea și de obiectivitate — poți fi cel mai conștiincios dascăl, cel mai muncitor și inițiator apostol, poate să și scape mîntea de inteligență ori să-ți plesnească sufletul de căldură și de bunăvoință, tot un neisprăvit, un prost, un numeritos rămâi. Dacă însă, deși dovada de incapacitate și e cunoscută peste 3 județe, știi să „te porți“ cu atotputernicul, ești băiat deștept ori fată „bună“, nu și se bagă în seamă „lipsurile“ nu și se ia în serios prostia.

Aceasta-i o situație. Nu mai o lature a unei situații. O situație care se încurajează prin lașitatea

unora și necunoștința sau bunăcredința altora.

Înăbușirea și împiedicarea adevărilor e un fel de merit satrapia o calitate, iar oferirea drepturilor din grație, obișnuință.

Dl. Ministru al instrucțiunii nu cunoaște și cu siguranță nici nu-și închipuie monstruozițiile la care se dedau unele din ajutoarele dsale care-l compromit și care pe cât de blânde și de slugi plecate, nedemne, în fața acelor ce-s cu pâinea și cuțitul în mână, pe atât-s de răioși și de neomenoși față de oamenii pentru care s'au ridicat și care n'au alte griji decât prosperarea moravurilor prin fiii acestei țări.

Mi-aduc aminte cum un inspector șef cu greutate în treburile școlii și cu demnitate în ale învățămîntului, recunoștea odată nu de mult, în fața a peste 500 dascăli, că în țara asta și „ai ales în învățămînt totul se face, totul se aranjează, prin fuste.

Un alt demn reprezentant al învățătorimei, un inspector general, cunoscător al anumitor dedesupturi probabil, scria în altă parte că în învățămînt „persistă prea multe apucături care indignează, prea mult abuz și prea puțin respect față de lege,“ fiind în acelaș timp, mult „prea puțini oameni cinstiți cari reacționează“.

Situațiile amintite excelează și la noi dacă le observăm mai îndeaproape și cu oarecare curaj. Și'n

acest județ, vorbesc de Satu-Mare, se aranjează și se ajustează dascăli prin fuste — cel puțin dacă fusta ar fi ceva stofă —, unii mai zic că nu numai prin fuste ci și prin altceva

și aci apucăturile-s din acelea ce indignează prin abuzuri față de lege fiind puțini acei cinstiți cari să reacționeze.

Const. GH. POPESCU.

Gravurele pictorului Nicolae Brana

Arta grafică este la noi un teren puțin cultivat, ca toate că este foarte roditor. Aproape fiecărui pictor i revine o epocă, când, sătul de colorism, caută odihnă în linii pure, în negrul-abal gravurei. I. să nu mai în mod trecător și lateral. Făca, pentru că este foarte interesant. Se pot scoate efecte minunate din solul acestui domeniu vast al artei, în care domnul suveran este linia. Linia cântă armonii duce, linia te prinde de gât și te emoționează prin dramatismul ei, linia abstractă își concentrează atențiunea spre sămburele compoziției, în care se ascunde secretele creației artistice și efectul puternic ce-l are asupra sensibilității omenești.

Cunoscutul nostru pictor, N. Brana, care, nu jude mult ni s'a prezentat nou și publicului clujean în cadrul unei expoziții, a fost și el prins de gustul graficei. Gravurele în lemn, care ni le-a dat zilele trecute, sunt o adevărată surpriză plăcută. Nu știm, dacă și mai înainte s'a ocupat cu gravura, dar ceace neprezintă azi, mai ales în »Rugăciune«, este așa de bun, așa de departe de orice banalitate dulceagă, așa de îndrăsnit încât parcă ar avea un trecut de artist grafic recunoscut.

În pictura lui Brana cunosătorii au relevat totdeauna un talent accentuat de compozitor, și mai puțin unul de colorist. Această forță în compoziție es-

te un fel de determinare pentru arta grafică. Fiind lipsit de ajutorul cuorii și al luminii, artistul grafic este nevoit să exprime totul prin compoziție și prin linii. Aceasta îi reușește minunat lui Brana! »Rugăciunea« este o compoziție de o rară perfecțiune. Expresia prosenării în fața Atotputernicului este prinsă cu o forță extraordinară, ajutată de un limbaj artistic pe cât de simplu pe atât de marcant. Atacă placa de lemn fără cruțare, are brazde grosolane pe ea, și în câteva linii și pete viguroase schițate, compoziția ia formă, și se umple cu un surpluș imaterial: cu suflul sugestiv al creației.

Simbolismul lui Brana n are pretenții la naturalitate, treapta cea mai inferioară a gustului artistic. Cu cât arta devine mai perfectă, mai rafinată, cu atât mai mult se îndepărtează de copierea fotografică a lucrurilor, cu atât mai mult se simplifică, se spiritualizează. Este si firesc: formele naturii îi sunt necesare numai pentru exprimarea ideii supranaturale, ce o are în suflet. Accentul nu este pe ele. Expresioniștii de exte mă stângă, în această tendință, rup orice legătură cu natura așa, că tablourile unui Kandinskij, Miro, Masson, Roux, K'és, sau Haecckel devin niște ghicitori nedescifrabile. Chiar dacă nu acceptăm ortodoxismul ideologic al acestora, există un lucru e cert: Cu cât mai

puține mijloace îi trebuie unui artist pentru exprimarea ideilor, cu atât mai adânc ne impresionează, cu atât mai desăvârși a este le formarea lui.

Tocmai în sgarcenă mijloacelor de expresie vedem la Brana un grad înalt de cultură artistică. Acela, care cu așa de puține cuvinte ne poate spune, prin sugestie, așa de mult, acela este artist în sensul propriu al cuvântului.

Nu putem, decât să felicităm pe tânărul și talentatul Brana de acest început de artă decorativă. Îi prezicem pe acest teren un viitor frumos, întrucât și cealaltă încercare a lui, în dimensiuni mari: »Ieșurate« relevă calități frumoase de compoziție și de execuție.

Un sfat bun în sfârșit pentru Brana. Simbolismul, când înțelesul sugestivă își ia libertatea de a simplifica, enajă ia simpla formă, aceasta nu i dă o amnesie generă pentru toate abaterile dela natură. Da! Artistul trebuie să fiasifice. De altfel este un simplu fotograf, un fotograf nepuincios, neavând perfecțiunea obiectivului camerei obscure. Dar ca să nu fie un simplu falsificator al naturii, falsificarea trebuie să fie logică și subtilă până la sugestie. Logică, adică în interesul efectului, sugestivă, adică să te înșele neobservat, așa să te emoționeze!

Câteodată, în căipele uitării de tot ale creației artistice, Brana pierde controlul acestui principiu. Dacă fiind cariera lui scurtă artistică, este foarte explicabil. Deaceea nu e de prișos, să-i amintim aceasta în atmosferă liniștită a unei critici obiective.

Personalitatea artistică a lui Brana este destul de robustă să suporte critica de mai sus.

G. TEREH.

DĂRI DE SEAMĂ

CĂRȚI

Cezar Petrescu:

»CARMEN SAECULARE«

roman, editura Națională Ciornei: Lei 100.

Incheind trilegia romanului lui Eminescu rămâi cu o impresie nedefinită, de durere, mâhnire, chiar revoltă. Urăști, fără să vrei, destinul stupid care a îndunecat mintea genului viaser al muzelor.

D. Cezar Petrescu ne-a desăvârșit realitatea umană a eroului, după ce ne încopcesc în »Nirvana« linia filosofiei eminesciene.

Romanul acesta cuprinde clipele de sbucium și întoarcere în neant, ale lui Eminescu. Din întreg cuprinsul actiunii, prinse în câteva situații relevante, specifice datelor biografice, se desprinde figura eroului neadapat vieții obișnuite, prin glaciala izolare a luceafărului geniului său.

Mihai Eminescu se simte dezolat. Viata pentru el este o continuă obsesie, o permanență readucere la real. Toți cei ce ajung în orbita împrejmuitoare a poetului sânt pătrunși de rolul vieții, cunosc marginile lucrurilor care te fac să răsbați în viață. În asemenea trăsături sânt prinși toți ceilalți eroi: Ion Slavici, I. L. Caragiale, Ion Creangă, Vasile Pogor, Iacob Negruzzi, Radu Dospinescu și în special Tilică Brăboiu.

Traectoria sentimentelor erotice ale poetului e încercată și ea. Veronica Micle ne apare așa cum o știe istoria literară, iar Mite Kremnitz o inspiratoare senină, o femeie, de vis, în rochie albastră de mătase și bucle aurii.

Atmosfera de sentimentalism coplesitor planează — credem

— prea mult peste cazul poetului prins în cleștele gândurilor. L-au făcut trist pe Eminescu, poate și sămburele nefericirii familiare, cu frați cuprinși de spasmele nebuniei și sinuciși, cu o consumare lentă de cădere în moarte.

Rând pe rând ni se conturează imaginea năcăjită a omului Mihai Eminescu, ca participant la intrunirile »Junimei« și ca redactor suferoc de muncă, incapabil de o reacțiune contrară, excesiv de zelos în susținerea concepțiilor sale politice de pe urma cărora se ridicau profitorii. El a tăcut și a lucrat intens, străvigor, fără pic de revoltă omenească. Nimeni nu l-a înțeles. El singur poate nu s'a înțeles. Numai creerii i s'au tulburat lent, ca o revărsare de apă.

Scena înebunirii din dimineața aceluia lunie, într'un local, sub lumina matinală a vieții, este de-un mișcător tragism.

Păcat numai că restul vieții este consumnat de d. Cezar Petrescu în scurte mențiuni. Am fi voit poate, ceva despre moartea poetului întrucât sânt multe versiuni.

Cu toate acestea sfârșitul trilogiei pecetluiește existența tragică a omului-poet. Este o frântură tulburătoare care cuprinde în sine întreg romanul lui Eminescu:

Doi tineri îndrăgostiți se găseseră în Cișmigiu:

»Privese amândoi în fața preluclie a apei, unde scilipește țifinta luceafărului în spic de raze reci... N'au prins de veste când s'a așezat în capătul de dincolo al băncii, un om cu straiie întunecate, cu obrazul ghimpos. Acela stă cu spatele la lac, la oglinda preluclie a

luceafărului scânteind în a înspicată de argini. Ea soplește ușor.

— Dacă ai crea tu... Pe o asemenea seară aș simți mai bine poemul de-ajunci.

El a strâns-o mai tare, tâmplă lângă tâmplă. Ii murmură poemul care e pe buzele tuturor de câțiva ani.

Cobori în jos, luceafăr blând Alunecând pe-o rază

Pătrunde în casă și în gând Și viața-mi luminează.

Omul cu straiie întunecate, cu obrazul ghimpos, a înălțat fruntea. Îndreaptă urechea. Parcă înțelege ceva. Parcă recunoaște ceva...

— Ce vrea cerșitorul acesta? a întrebat fata. Nu-mi place cum se uită... Hai să plecăm.

Nu. A plecat ei. Calcă în bălțile de pe potecă. Iar în ochiurile de apă, la fiecare pas, ca în tot atâtea oglinzi plesnite în țândări, se sfarmă luceafărul, luceafărul.

◆◆◆

I. Peltz:

»ȚARA BUNĂ«, roman,

editura Națională — Ciornei. Lei 90.

Rar ni s'a dat ocazia să citim o carte scrisă cu atâta dragoste de subiect. Pe d. I. Peltz îl cunoaștem ca un bun portretist al mahalalei.

Nici de data aceasta nu s'a desmintit pe sine. Căsim în »Țara Bună« aceeași atmosferă de periferie cu moravuri specifice în simplitatea vieții.

Și totuși cât ne vorbește »Ulița Veche« a Bucureștilor dlui Peltz. Domnul Lumânare, polițaiul »uliței« este un om al datoriei excesive. El se crede centrul ordinii. Tremură lumea

în fața lui. Este însă mic în fața unui discernământ clar al lucrurilor. Ii place să țină cu toții șefii lui, și cu roșii și cu albi, dupăcum vin la putere. O figură simpatică ne este popa Ilie, duhovnic ales și îndrumător distins. Restul fiintelor la fe, birjari, comercianți, slujbași mărunți etc.

Singur magistratul Alexandru Drăgănescu stă cumpană senină în roman. Alături de Boer Tomnița, sfătuește oameni. În fața lor se închină plebea. Iar d. șef Lumânare este în stare să snopească în bătaie pe câțiva birjari nevinovați, atunci când Boer Tomnița îi reclamă că și-a uitat într-o birjă fularul de mătase, prețioasă moștenire. De fapt fularul rămăsese acasă. Bătaia a fost cu bucluc, căci birjarii făcuți pe nedreptul tâlhari, deși au dus cu toții câte un fular asemănător, au reclamat cazul magistratului. De aici conflictul și apianarea, de unde reiese toată poezia periferiei acelei vremi.

D. I. Peltz scrie în viziunea marelui Caragiale. De astă dată, dsa scrie cu tendință, cu o prea evidentă tendință. Din autotălmășirea dsale din »Cronicarul« festiv observăm că România vrea să fie pentru toți o »țară bună«.

Un asemenea fapt ne bucură nespuse de mult. E mai bine să rămânem la această bucurie pentru că s'ar putea întâmpla anumite răstălmăcirii care pe noi nu ne interesează și care de altfel n'au nimic a face cu literatura.

»Țară Bună« este o carte ce merită să fie citită.

Mihail Sadoveanu: *

»IZVORUL ALB«

roman,

editura Națională — Ciornei. Lei 90.

Romanele dlui Sadoveanu au devenit o necesitate pentru lectorii îndrăgostiți de litera românească. Cititul unui roman sadovenesc este recreare plăcută, ce-ți aduce aer de cronică românească și limbă cu

nestemat farmec parfumat prin odorate arhaice. Unica lor valoare constă în mediul evidențiat. Epoca mărețului Ștefan-Vodă al Moldovei formează terenul cel mai propice productivității creatoare a maestrului.

Seria ciclului inspirat din vremea Măriei-Sale Ștefan-Vodă a deschis-o prin »Frații Jderi«. Romanul »Izvorul alb« este continuarea celui dintâi. Ambele nu sânt romane istorice în genul celor scrise de d. M. Sadoveanu în tinerețe. Romanticismul vremii, cu acțiuni puternice, cu bălă, lupte, masacrări, întâlnite în »Șoimii« și »Neamul Șoimăreștilor«, a fost înlăturat. Evoluția talentului-l-a îndreptat pe d. Sadoveanu spre relevarea atmosferei generale a moravurilor și în special a reconstituirii minunatei limbi a secolului al XV-lea și XVI-lea.

Nu vom găsi deci, fapte extravagante de proveniență medievală. Dimpotrivă o asemenea izbitoare în structura acestor romane. Conflictul intern e același. Personajele sânt aceleași, cu foarte puține excepții. Ionuț Păr-Negru, Jderul cel mic este centrul povestirii. În »Frații Jderi«, Ionuț pleacă în lume să readucă pe duduța Nasta furată de Turci. Alături de el facem cunoștința tatălui său, Manole Păr-Negru, a mamei sale comisoaia Ilisafa, a fratelui său comisul Simion, și alții. Măritul Domn Ștefan-Vodă ni-e drag în tot ceea ce face. Nu mai puțin se relevă grija față de coconul domnesc Alexandrel-Vodă.

Aceiași conflict, aceleași personaje, aceeași evocare de tineri și bătrâni o găsim și în »Izvorul alb«. De astă dată îndrăgostitul e Simion Păr-Negru. Aleasa este duduca Marușca a lui dumnealui cinstitul boer Iațco Hudici, bun prieten al Măriei-Sale Ștefan-Vodă. Jupănița este o ștearsă figură de adolescentă.

Cu toate acestea e iubită și de jîtnicerul Niculăeș Alb, care o fură și fuge cu ea în Polonia Ștefan-Vodă dă aspre po-

runci pentru prindea iugara-lui. Măria-Sa se interesa îndeproape, căci Jupănița Marușca era vâltar de-al Domniei-Sale Ionuț Jder și-a întovărășit frațele în expediția de capturare. Și postelnicul Simion își stămpără cel alean, ucigându-și dușmanul.

Asemenea evocări, deși nu pot capta pe mulți prin prea puținele fapte interesante pentru curiozitatea onora, sânt totuși capodopere ale genului care-l ilustrează.

Sondarea trecutului prin reoglindirea mișcărilor vetuste, îți dau în permanență ineditul, însoțit de nepuizabila noutate a vremurilor peste care s'a așezat de formă, colbul.

Istoria este totdeauna o realitate ce nu te mînte.

OCTAVIAN RULEANU.

Damian Stănoiu:

»LUMINILE SATULUI« roman, — editura Socec lei 80.

Di Damian Stănoiu ne-a dat într'un timp relativ scurt, o mulțime de scrieri în cari, destul de meșteșugit, exploatează slăbiciunile că ugăr-mei și preoțimeii. Cărțile i le-am citit pe toate și regulat. Le-am citit pentru a mă recreia după un studiu ori o carte aprofundată, ajungnd la convingerea că dl. Stănoiu nu scrie de dragul artei ci exploatează arta de dragul câștigului și din anumite ambiții.

Plecac din rândul călugărilor, are dânsul ceva cu această tagmă. Și trebuie să recunoșcă că a reușit să o popularizeze ridiculizată. Preoțimea în mijlocul căreia a trăit dl Stănoiu, ar fi câștigat enorm dacă ar fi știut atrage, printr'un oarecare tact, de partea ei, acest talent pe care să-l fi convins de exploatarea virtuților ei. Ar fi câștigat mult și biserica. Așa ... păcatele preoțimeii sunt o sursă grasă de venit pentru autor, și o delectare, foarte puțin favorabilă bisericii, pentru unii cititori.

În »Luminile Satului« ni se arată în aproape 350 pagini des

mățul și zăpăceala creiată în sate de propaganda nechibzuită a pătimășilor politici. Printre eroii dsale, e și preotul pe care nici de data aceasta nu-l menajează de loc.

cit. pag. 314: ...»și-a tuns și părul ca orice mirean ca să-și potrivească șortul cu șaptele. Intră în biserică la două trei duminici odată, îndrăgă o ectenie numai cu epitrabirul de gât, că de două ori cu cădelnița ca să miroase a tămâie, face un botez cu 'n șfert din slujbă... »Se auce la o intruire în satul vecin sau peste zeele sale, se duce la cârciumă, la câmp și ori unde numai ca să nu stea un șfert de ceas mai mult în biserică.

... Altă religie, alți sfinți și alt Hristos îi umple acum existența!«

Nu mai că acum, prin problema pusă, pare să aibă dreptate deși exagerările necesare nu lipsesc. Și pentru a susține teîna, dând proporții unui haos real, alătură eroului dsale favorit, preotul, și pe învățător. *cit. pag. 318:*

»Negreșit când s'a înscris într'un partid politic, nici prin minte nu i-a trecut că o să pună vreodată cruce apostolatului pentru care se pregătise și pentru care se pasiona cu o plăcere organică». Ținând însă seama că »conștiințele în politică nu se cultică ca florile în seră, ca spanacul în grădina și ca mnitea în școală, ci se licitează«... dl învățător a fost nevoit să se dedice cu elanul format pentru școală, politicei.

Invrăjbiți de poliică, acești doi luminători ai satelor sunt lăsați spre batjocorirea sătenilor cari în multe împrejurări par a fi mai înțelepți. Țăranul și învățătorul, în afară de preot pe care-l cunoaște mai îndeaproape, sunt creațiile unei imaginații prea forțate. Prea e departe realitatea pentruca să-i acceptăm tendințele dlui Stănoiu. Și humorul stărnit de anumite situații, când nu e superficial, e prea efin. Oricât s'ar strădui dl Stănoiu să ne evoc o situație reală a satelor nu va

reuși. Nu poți reda o stare de fapt, oricât a-i exagera-o, dacă n'o simți, n'o trăești și n'o urmărești personal. De redat se poate ea reda și după poveștiri, întâmplări sau lecturi, însă nu are electul urmărit. Nu l are pentrucă, nușiu cum, dar utoiului sante ei printr'o particularitate a lui, unde-i convingerea autorului, unde-i pus sufletul lui și unde-i umplutura rezultat al darului de povestitor.

Adâncimea efectului nu există. Prea se prosiăvește uneori țăranul pentruca nu peste mult să fie batjocorit și aratat de tațarnic, mândros, răsbunător. Situațiile acestea schimbătoare ne fac să credem în o superficialitate a descrierii, constatând totodată o incosecvență.

»Luminile satului«, ca mai toate scrierile dlui Stănoiu, nu-i un roman. E un șamflet.

Ușor și vioiu descrisă »Luminile satului« descerețește frun și și acesta-i un mare merit al dlui Stănoiu.

◆◆◆

Mihail Celarianu:

»FEMEIA SANGELUI MEU« roman, — editura Sococ lei 75.

»Polca pe jurate« a fost pentru mine un prilej și un îndemn. Un prilej prin care am descoperit un adevărat scriitor și îndemnul de a urmări în viitor cu viu interes orice scriere semnată Celarianu ca pe o scriere minunată.

Evocator subtil, duios, și impresionant al eroilor operilor dsale, dl. Celarianu trăește în fiecare din ei, fiecare clipă.

În »Femeia sangelui meu« dovedindu-se cunoscător al sufletului femeesc, apreciază femeia nu după frumusețea ei fizică ori după apucăturile ei îndreptate prin educație, ci după feminitatea aceia care nu adesea și nu la orice femeie se poate întâlni.

Descrierea amănuntă a anumitor situații nu supără ca în alte bucați. Nu supără pentrucă variat'ea stărilor se succedeă într'un ritm armonios și logic cată într'un stil ușor, adesea

și-apoi orice acțiune e îmbrăexcitant.

Desfășurarea, în jurul lui *Emanoil Glneanu* și a *Herminei*, pleacă de la Paris spre București spre a se reîntoarce și fixa definitiv în haosul acela desmățat dar încântător al metropolei lumnei.

Citând »Femeia sangelui meu« ai impresia cl pelor trăite în alte împrejurări. Unele mici exagerări nu strică nimic din farmeul poveștii. E cazul *Virginiei*. O teită la 15 ani și — 2 luni nu prea e așa de naivă cum ar vrea s'o creadă și cum ne-o prezintă dl. Celarianu. Nici așa de neînțelegătoare a situațiilor care-i ispitesc sexul. Atrăgătoare prin vârsta și credulitatea ei ajunge adesea în mrejele cuiva, cum a »ajuns« și *Virginia*, nu datorită naivității ci mai degrabă imaginației ei de adolescență și instinctului clocitor neînțeles și nestăpănit. Aci e explicația: »fața i se înroși și înflăcăără, iar vârful urechilor i se aprinseră«. Nu jena ci tentația o face supusă și neîndemănatecă.

Gelozia dintre ea — *Virginia* — și sora sa *Hermina* e explicabilă și e înțelegător redată.

Deși se zice că »scriitorul nu se poate juca cu propriile-i sentimente« totuși dl. Celarianu ne dovedește în »Femeia sangelui meu« că se poate și asta și încă într'un fel deosebit, complicat și încântător.

cit. pag. 114—115. — »Hermina a reușit să-mi schimbe sufletul, să-i dea bucurii și elanuri proaspete, să mă lege de viață printr'o iluzie a fericirii. Am toate aparențele unui om fericit... Mă adâncesc în focul acesta. Vreau să mă dăruesc lui cu tot sufletul. Mă dăruesc ... poate. E jocul de întinerire, de împrăpătoare, de însănătoșire... Dar, ce b'ne ar fi să nu fie joc. Pentrucă eu nu simt că nu e adevărat?...«

Dar în fundul inimii mele, e ceva, totuș, adevărat... Dacă n'ar fi... atunci pentruce aș urmări-o? Pentruce m'ar interesa

făptura ei, viața ei, gândire și simțirea ei? Pentru ce aș dori într'adevăr vecinătatea ei? Dece simt că prezența ei mă în-tărește, mă completează? Dece, iângă ea; prin ea, deodată ea, viața a început să mi se pară mai colorată, mai fragedă și mai surâzătoare?... Aș vrea în fiecare minut societatea Herminei, dar cred că e ceva vicios, ceva fals, ceva căutat: e beție ca și morfina, ca și ete-rui, ca să mă tacă să uit. Nu numai viața oamenilor, dar propria mea viață o simt o jucărie, cu care moșmonesc, pe care o disociez, și reușesc să o pătrund cu o lăntă aspră în-grozitoare».

păg. 116: ... »Toate gândurile acestea iau rîntă dela interpreta-rea prieteniei mele cu Hermina. Sunt prietenul ei și nu sunt; o iubesc și nu cred în acelaș timp; cred și nu cred în dragostea și în prietenia ei. Știu că n'ar avea nici un interes să mă mintă, nici să se înșele ea însăși... Am impresia că o cunosc, nu pot să cred că e falsă. Totul în ea e sincer și hotărît, și, dacă se poate spune: miroase a adevăr și realitate. Eu însă mă îndoiesc. — Eu n'am convinseri, nici experiențe și nici principii. Cele cinci simțuri se unesc la rădăcini, între ele, ca cinci sunete într'un acord, ca să ia, astfel gravitate și viață. Cum mă despart de Hermina, începe răsune-tul: femeia se reduce la un simplu motiv, covârșit de sunete schimbătoare scufundat într'o armonie profundă, ca în valurile unui roman. Mă hrănesc cu motive de dragoste dintr'o nevoie a vieții, ca trupul care-și caută sărurile în afară de el».

»Femeia Sângelui meu« e o carte care-l elogiază și de data aceasta pe deținătorul marelui premiu Regele Carol II. dl. Mihail Celarianu. În ea ne e redată femeia »în tot adâncul, în tot misterul, în curiozitatea, în frica, în spontaneitatea, în sensibilitatea ei crudă, plină de sânge«. O recomand ca pe o carte admirabilă și simțită.

Stefan Zweig:

»MARIA STUART«

editura Cugetarea 496 pagini
lei 90.

Dl. Eugen Relgis traducătorul *Măriei Antoinette*, a lui Fouché, Erasmus, Simțuri ră-tăcite și alte splendide cărți de-ale celebrului Zweig, ne în-fățișează azi, într'o traducere ireproșabilă, descrierea amă-nunțită a personalității *Măriei Stuart*.

Regină încă în fașă, acestor femei, invidiate și temute, i-a fost hărăzit de soartă o viață plină de intrigi și de lupte, pentruca înfârșit s'o termine prin decapitare. Existența-i, într'un timp de aprige lupte religioase, te isbește într'un fel deosebit contrastul dintre *Măria Stuart* și cealaltă mare regină descrisă în opera lui Zweig, Marie Antoinette.

Amândouă regine — măritate copile — se deosebesc profund în caracterul lor în viața lor. Contrastul dintre ele se dimi-nuiază pentru a se identifica prin acelaș sfârșit tragic al morții.

Dacă istoria Franței și-a luptelor ei e redată cu atâta meticulozitate în *Marie Antoinette*, nu e mai puțin adevărat și cu nimic mai prejos aceia a Scoției și-a Angliei pe care atât de magistral ne-o înfățișează în *Măria Stuart*.

Bogată și instructivă prin conținutul ei, e captivantă prin frumusețea și varietatea descrierii.

Evenimentele acelea atât de complicate cu isvorul lor de serioase cunoștinți istorice, atât de însemnate și de prețioase-complicate cu isvorul lor de se pentru cititor, sunt îmbrăcate într'un stil curgător care te antrenează pentru a te cultiva.

Cui i-a trecut prin mână lucrarea despre *Marie Antoinette* nu cred că se va putea obține să nu-și îmbogățească cunoș-tințele istorice și cu acelea dezvoltate în jurul celeilalte opere »*Măria Stuart*«.

Camil Petrescu:

»TEZE și ANTITEZE«

editura Cultura Națională —
120 lei.

Dl. Camil Petrescu e prea bine cunoscut publicului nostru iubitor de slove pentru a mai evoca plăcerea stărnită amintind despre »*Patul lui Pro-cust*«, »*Ultima noapte de dra-goste*«, »*intâia noapte de rășboiu*« și alte publicații.

Știut mai puțin de eseist și critic în »*Teze și Antiteze*« dl. Camil Petrescu ne dovedește valoarea dsale inarmat perfect și cu aceste două însușiri.

Din mănunchiul de articole de critică apărute în diferite părți în diferiți ani și despre diferite probleme ori persoane ce formează conținutul volumului »*Teze și Antiteze*« se des-prinde aceia a valorii (perii lui Marcel Proust, acel puternic predominant de conceptul timpului, acel fin observator psihologic, acel utilizator măestru al metaforei.

Pornind dela ideia că »asimilăm realitatea ca flux al conștiinței, adevărat fluviu curgător, și că nici odată nu încercăm aceleaș sentimente și nu realizăm aceleaș imagini« găsim în cuprînsul lucrării »*Teze și Antiteze*« probleme cari pot fi și sunt oricând de actualitate, mai ales sdacă ținem seama că ele sunt bazate pe o cultură solidă și că rostul lor e de a instrui, de a îndrepta și fixa o stare de fapte. Conținutul lor e atât de instructiv și formează atât de mult prin logica strânsă a temelor, încât mă grăbesc, fără a mai insista asupra fondului, care natural m'ar sili să ridic la rându-mi alte probleme, să o recomand cu adâncă înțelegere oricărui intelectual serios.

CONST. GH. POPESCU

RĂBOJ

Pășit în al 71-lea an al vieții, s'a sfârșit, s'a ars și s'a terminat cu un mare om. Cenușa aceluia ce-a fost Constantin Stere nu va mai fi un ghimpe în ochii, în spatele, nimănui.

Adevărata lui valoare începe deacum să se afirme și neîntârziat va fi recunoscută.

Hulit de pătimiși, bârfit de invidioși și ocolit de ipocriți se retrăsese scârbit și sfidător în taina înțelepciunii de om superior și de scriitor ales la Bucovul liniștitor, inspirator și îndepărtat de intrigi pentru a surprinde societatea aceasta egoistă, afaeristă, sărbătoreată și clevetitoare cu acele admirabile opt lucrări de sub ciclul „In preajma revoluției”.

Constantin Stere s'a impus, a predominat și a rămas, pentru unii, un adevărat intelectual de rasă, pentru alții, prea mult „naționalisti” și prea puțin oameni, un trădător. Timpul nu va întârzia să acopere slăbiciunile dând dreptea, care-i una singură, aceluia ce-o merită.

Cultura lui vastă, adâncă și variată, inteligența sa vie, tulburătoare, credința-i neștrămutată în anumite convingeri și tăcerea lui înțeleaptă dar usurătoare, au fost scânteii ce trebuiau stinse, motive de harță pentru acei ce-și creiază merite din a acu-

za, trambuline de parvenit prin a unelti.

Disparația acestui neșovăelnic caracter, a acestui temut critic, acestui apreciat literat și falnic profesor al universității din Iași, fac să ne descoperim cu pietate.

In fața memoriei sale ne gândim cu repulsie la acei ce cu drapelul național în mână se pretează și se angajează în cele mai josnice afaceri personale.

CONST. GH. POPESCU

◆◆◆

Am dori cu toții să putem evada din noi. Invitația de ieșire din pasivitate, ne-a făcut-o viața, ce trece gătită pe lângă noi în hlamidă jipătoare. Nu putem rezista. Dorul din noi se frământă, șerpuește prin suflet, vrea să isbucnească. O singură chemare dăinuște în noi. Să ne deslipim de putreziciunea noastră organică, să plutim, cu acel imperativ de reînoire, unica parte intactă din organismul sufletesc. Nu reușim întotdeauna.

Măcinarea forțelor noastre ne-a prins în angrenajul ei și ultima voință de primenire. Sântem de tot absorbiți în decădere. Minarea vieții ne-a făcut să uităm restul de îndreptare. Creдем că această cale de continuă apropiere spre veșnica liniște este hazardul ce rezolvă toate în bine.

Și dacă uneori ne mai gândim la evadare, desigur că ea se referă la exteriorul de emancipare. Vrem vacanța, vrem recreare pentru reconfortarea fizică. Aceasta este axioma generală spre care tind toți slujbașii. Muntele și marea sânt țintele atinse. Câmpia rămâne deoparte, ca ceva fad și nefolositor.

De cealaltă ieșire, de ordin sufletesc, pornire din noi pentru echilibrarea vieții, pentru descătușarea de consumare lentă, nimeni nu vrea să înțeleagă. Motivul de suprafață al odihnei estivale este doar o latură a motivului celui ascuns, care ne face să ne apărăm ființa de descompunerea înceată ce ne paște.

De aceea singurul nostru scop este să încercăm cu orice preț o evadare din noi, ori unde și ori încotro în natură...

* * *

Vorbind mai sus în favoarea unei ieșiri sufletesti, de contopire cu natura, am lăsat liberă calea spre alegere. Nouă ni s'a dat ocazia să încercăm o astfel de evadare care ne-a deschis nebanuite perspective sufletesti. Într'un grup de peste o sută persoane am luat drumul spre munți. Am trecut la Sighet, băile sa in Coștiui, apoi Vișăul de Sus cu ținta spre regiunile munților Făina, Macârlău până aproape de granița Poloniei.

A fost o descindere în contemplarea supremă, depășind frescul cunoștinților. Față de vorbirea multă a peisajului, sufletul îi s'a umplut de freamăt. El a ieșit spre azur, în boarea înmiresmată, lăsându-ți trupul inert pradă unei atitudini fixe, pe față cu expresia impietrită a sublimului... Trenul industrial, care ne purta, era mic ca o jucărie și fumea în mersu-i spre inima naturii, dându-ne impresia unei plecări fără întoarcere.

Apoi ne-am reprimut sufletele, încărcate cu daruri multe și nedefinite, cum numai natura poate da. Ce alt senz poate avea viața?

Tot ce este înafara inimii noastre, e trecător în vremelnicia vieții. Singur sufletul este realitatea care-ți permite să zici că ai viață. Viața pentru noi este spiritualitate. Căci ceea ce numim deobicei viață, este existență, întru nimic deosebită de a celorlalte ființe bipede și patrupede.

Acesta este dar senzual și rolul unei excursii...

OCTAVIAN RULEANU